Visie op de openbare ruimte

Eindconcept

november 2017

GemeenteWesterveld

BrinQ
Kwaliteitsplan Openbare Ruimte
Gemeente Westerveld

De Van Royenlaan in Vledder

Colofon

BrinQ
Kwaliteitsplan Openbare Ruimte
Gemeente Westerveld

Versie:	Eindconcept
Datum:	november 2017
Project:	BrinQ - Visie op de Openbare Ruimte 2017
Projectnummer:	725016
Opgesteld door:	BTL Advies

Gemeente Westerveld

p: Raadhuislaan 1
7981 EL Diever

t: 14 0521

e: info@gemeentewesterveld.nl

w: www.gemeentewesterveld.nl

Ook begraafplaatsen behoren tot de openbare ruimte, zoals deze in Diever.

Inhoud

1. Inleiding 6
1.1 Aanleiding 6
1.2 Wat is de openbare ruimte? 8
1.3 Proces 9

2. Visie op de openbare ruimte 12

3. Basisvoorwaarden 15
3.1 De openbare ruimte is schoon en heel 16
3.2 De openbare ruimte is veilig 18
3.3 De openbare ruimte is toegankelijke voor iedereen 20
3.4 De openbare ruimte is duurzaam 22

4. Onderscheidende Waarden 23
4.1 Natuur 24
4.2 Authentiek 26
4.3 Energiek 28
4.4. Ontmoeting 30

5. Onderscheidende waarden per kern 32
5.1 Buitengebied 33
5.2 Darp 34
5.3 Diever 35
5.4 Dieverbrug 36
5.5 Doldersum 37
5.6 Dwingeloo 38
5.7 Eemster 39
5.8 Frederiksoord en Wilhelminaoord 40
5.9 Geeuwenbrug 41
5.10 Havelte 42
5.11 Lhee 43
5.12 Uffelte 44
5.13 Vledder 45
5.14 Vledderveen 46
5.15 Wapse 47
5.16 Wapserveen 48
5.17 Wittelte 49
5.18 Zorgvlied 50

6. Vervolgstappen 51

Bijlagen 52

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De openbare ruimte van de gemeente Westerveld wordt gebruikt door zowel de eigen inwoners als de vele bezoekers en vakantiegasten. De inrichting en het beheer van deze openbare ruimte bepaalt in belangrijke mate hoe mensen zich hier voelen en welke activiteiten mensen hier ondernemen.

In het tot nu toe geldende Kwaliteitsplan Openbare Ruimte (KOR) is aangegeven aan welke kwaliteitseisen de openbare ruimte moet voldoen. Deze eisen zijn geformuleerd vanuit de '*technische bril*'. In technische zin heeft dit KOR goed gefunctioneerd: het was duidelijk wat op welke plek aan onderhoud wordt uitgevoerd en wat de kosten er van zijn. Vanuit afstand bekeken was het een plan voor de burgers, maar niet opgesteld met de burgers (*voor u, over u en zonder u*).

In de raadsperiode 2014-2018 heeft de gemeenteraad van Westerveld uitgesproken dat zij het van groot belang vindt dat de inwoners zoveel mogelijk worden betrokken bij het opstellen van gemeentelijk beleid. Hiertoe is de werkwijze '*zo buiten, zo binnen*' in 2016 van start gegaan. Met de naam '*zo buiten, zo binnen*' wordt aangegeven dat de raad het van belang vindt dat wat de inwoners belangrijk vinden, zwaar moet wegen bij planvorming in het gemeentehuis. Er mag geen verschil zitten tussen wat men in de maatschappij ervaart en de werkelijkheid in het gemeentehuis. Dit stimuleert niet alleen betrokkenheid, maar het sluit beleidsmatig ook aan bij de wensen/behoeftes die in de maatschappij leven.

Tegen deze achtergrond is de aanpak voor een nieuw beleidsplan voor het beheer van de openbare ruimte opgepakt. Niet een beleidsplan dat tot stand wordt gebracht '*voor u, over u en zonder u*' maar een beleidsplan '*met u*'. Dit is uitgewerkt in een Startnotitie dat door de raad in augustus 2016 is vastgesteld. In deze startnotitie staat dat het nieuwe beleidsplan een visie op de openbare ruimte bevat waarbij alle aspecten/functies van deze openbare ruimte worden meegewogen. Op basis van deze samenhangende visie kunnen allerlei uitwerkingen gemaakt worden voor wegen, verkeer, groen, et cetera (zie het schema op de volgende pagina).

Waarom de naam BrinQ?

BrinQ

De tot stand koming van de voorliggende visie heeft plaatsgevonden onder werknaam “BrinQ”. De naam BrinQ is een afgeleide van de brink, een openbare ruimte die karakteristiek is voor de gemeente Westerveld. Een eeuwenoude centrale plek waar mensen vroeger en nu nog steeds samenkomen. De Q staat voor Quality of Question: de kwaliteit van de openbare ruimte en de vragen die de gemeente Westerveld de inwoners hierover heeft gesteld. BrinQ is daarmee een passende metafoor voor dit project waarin mensen samenkomen om van gedachten te wisselen over de kwaliteit van de openbare ruimte.

1.2 Wat is de openbare ruimte?

De visie heeft betrekking op de gehele openbare ruimte binnen de gemeentegrenzen van gemeente Westerveld. De openbare ruimte bestaat uit verschillende onderdelen in de buitenruimte (dus niet de gebouwen) waar de gemeente eigenaar van is en/of waar de gemeente verantwoordelijk is voor het onderhoud. Dit zijn bijvoorbeeld:

De kaart hieronder laat de elementen in de openbare ruimte van Uffelte, één van de Westerveldse dorpen, zien.

Voorbeeldkaart van de elementen in de openbare ruimte van Uffelte.

1.3 Proces

In Westerveld hebben inwoners een grote betrokkenheid bij de openbare ruimte. Veel inwoners voeren op eigen initiatief of in georganiseerd verband een deel van het onderhoud uit. Dit is niet alleen te zien bij sportverenigingen, maar ook boermarken, werktuig- of dorpsverenigingen of vrijwilligersgroepen (al dan niet onder aansturing van Landschapsbeheer Drenthe) spelen een belangrijke rol bij het onderhoud. Hiermee is niet alleen de betrokkenheid aanwezig, er is ook veel kennis en kunde aanwezig om in de visievorming te benutten. Dit gekoppeld aan de denk-/werkwijze "*zo buiten, zo binnen*" heeft dit geleid tot het onderstaande proces.

Kick off BrinQ

Op basis van de uitgangspunten vanuit de startnotitie is op 19 april 2017 een startbijeenkomst georganiseerd. Hierbij zijn zoveel mogelijk organisaties aangeschreven (vereniging dorpsbelang, ondernemersverenigingen, boermarken, enz.). Daarnaast zijn door middel van een persbericht betrokken inwoners opgeroepen om deel te nemen. Tijdens deze bijeenkomst zijn de aanwezigen geïnformeerd over het project en konden zij zich opgeven voor deelname aan participatieavonden (expedities genaamd).

Belevingsonderzoek

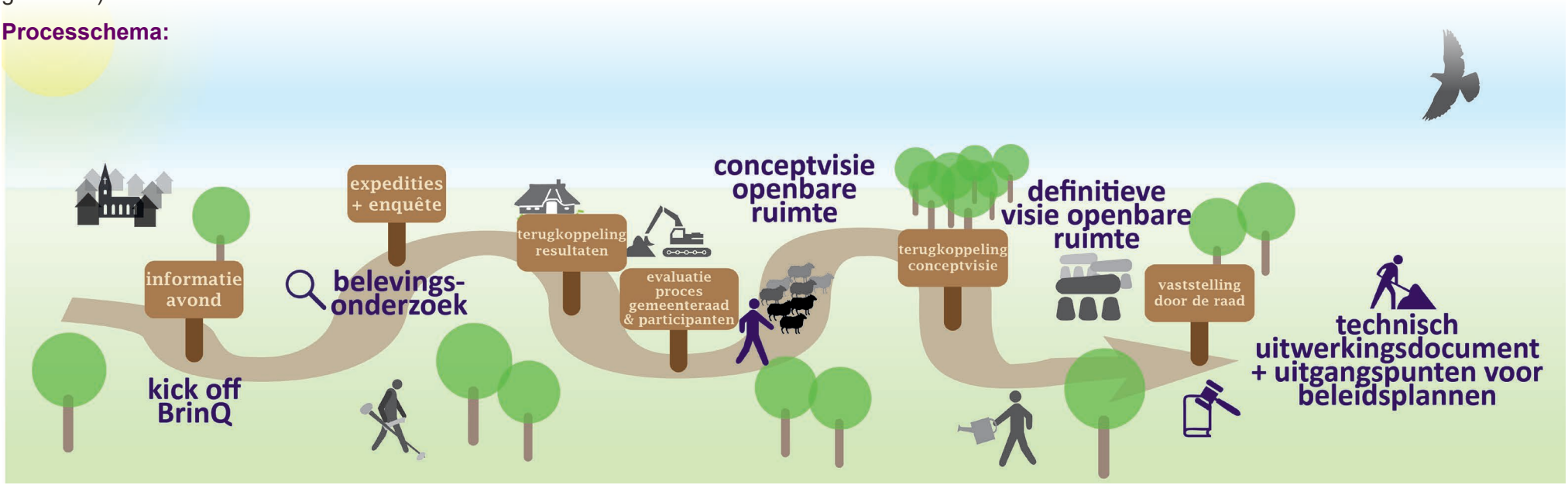
Vervolgens is een breed onderzoek opgezet om inzicht te krijgen in de beleving van de openbare ruimte door de inwoners en belangenorganisaties in de gemeente Westerveld. Dit onderzoek bestond uit twee delen: een enquête en expedities.

Enquête

De enquête is ingezet als een laagdrempelige manier voor inwoners om hun mening te geven over de openbare ruimte. Aan een willekeurige selectie van 6000 huishoudens is een uitnodiging verzonden voor het invullen van een digitale enquête. In deze enquête zijn vragen gesteld over de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. In totaal hebben 988 respondenten deelgenomen aan de enquête, dit geeft een responspercentage van 16%. Dit percentage zorgt voor een representatief beeld waarbij de steekproefuitkomst maximaal 3,4% zal afwijken van de werkelijke situatie.

Inwoners die geen beschikking hebben over een computer met internettoegang hadden de mogelijkheid om een papieren versie aan te vragen. Ook zijn twee verzorgingstehuizen in Westerveld bezocht om

Processchema:

deze inwoners een kans te geven deel te nemen aan de enquête. Een samenvatting van de resultaten van de enquête vindt u in bijlage II.

Expedities

Met de belangenorganisaties die zich hadden ingeschreven op de startbijeenkomst is de gemeente op expeditie geweest in de openbare ruimte. Hieraan heeft een grote diversiteit aan organisaties deelgenomen: dorpsverenigingen, de politie, historische- en begrafenisverenigingen, zorginstellingen, boermarken, natuurorganisaties en ondernemersverenigingen. Met hen zijn is de gemeente op expeditie geweest in vier deelgroepen. In deze groepen is binnen én buiten gediscussieerd over de inrichting, het gebruik en de beleving van de openbare ruimte. Dit hebben zij onder andere vastgelegd op een mindmap en een kaart van de dorpen. In bijlage I vindt u de lijst met deelnemers; de resultaten van de expedities staan vermeld op de projectwebsite www.brinqwesterveld.nl en in het participatiedossier.

Visievorming

De resultaten van de expedities en de enquête zijn beiden teruggekoppeld tijdens een bijeenkomst voor alle belangengroepen en inwoners. Deze resultaten vormen samen met de opmerkingen die gemaakt zijn tijdens deze avond de basis voor deze visie op de openbare ruimte. Ieder onderdeel (waarde) begint daarom met de belangrijkste conclusies uit zowel de enquête als de expedities. De conceptvisie is in oktober 2017 voorgelegd aan de belangengroepen om te checken of de juiste informatie is vastgelegd. Naar aanleiding van de opmerkingen is deze visie op enkele punten aangepast.

Nu zal deze eindconcept visie worden voorgelegd aan de gemeenteraad van Westerveld. Hen wordt gevraagd de visie van de inwoners en belangenorganisaties over te nemen als uitgangspunt voor het beleid met betrekking tot de openbare ruimte. Dit onder voorbehoud van de financiële consequenties.

De afbeeldingen hierboven zijn van de expedities die hebben plaatsgevonden ter voorbereiding van deze visie.

2. De gebruiker centraal

In de startnotitie voor het opstellen van het Kwaliteitsplan Openbare Ruimte (KOR) stond al beschreven dat bij het opstellen van een visie op de openbare ruimte niet de techniek centraal gesteld moet worden, maar de gebruiker. Dit sluit uitstekend aan bij de achtergrondgedachte van het proces '*zo buiten, zo binnen*'. De enorme betrokkenheid en inzet van inwoners en belangenorganisaties bij het opstellen van deze visie onderschrijft deze gedachte. In de expedities is deze gedachtelijn door de deelnemers verder uitgewerkt.

Dit heeft erin geresulteerd dat de openbare ruimte niet wordt beschreven in technische termen, maar vanuit waarden. Hierbij wordt antwoord gegeven op de vraag: welke waarde/betekenis heeft de openbare ruimte voor de gebruikers? Deze waarde/betekenis kent twee kanten: *welke functie moet de openbare ruimte vervullen en in welke sfeer wordt deze vormgegeven?* Het is duidelijk dat beleving hierbij een belangrijke rol speelt. Opmerkelijk is dat de resultaten uit de verschillende expedities en de enquête een grote mate van overeenkomst laten zien over de benoemde waarden. Om die reden kan (moet) dit ook de basis zijn voor de voorliggende visie.

Op basis van deze gedachtenlijn heeft dit geresulteerd in twee soorten waarden: basisvoorwaarden en onderscheidende waarden.

Basisvoorwaarden

De basisvoorwaarden zijn randvoorwaarden waarin in alle gevallen en overal aan voldaan moet worden. Er zijn vier basisvoorwaarden:

Schoon en heel

Veilig

Toegankelijk

Duurzaam

Deze waarden drukken vooral uit hoe de gebruiker zich op een plek wil voelen: het is er schoon en heel, veilig, toegankelijk en hij wil de ruimte duurzaam doorgeven aan toekomstige gebruikers? In hoofdstuk 3 zijn deze basisvoorwaarden verder uitgewerkt.

Onderscheidende waarden

Daarnaast zijn vier onderscheidende waarden naar voren gekomen uit het belevingsonderzoek (expedities en enquête):

Natuur

Authentiek

Energiek

Ontmoeting

Deze waarden zijn plaatsgebonden. Met andere woorden: dit deel van het dorp heeft bijvoorbeeld een authentieke waarde, terwijl een ander deel onmoeting stimuleert. Hiermee kunnen dorpen onderling verschillen. Ook kunnen dorpen onderling uiteraard verschillen. De waarden drukken vooral uit welke functies aanwezig zijn, wat er gebeurt in de openbare ruimte en in welke sfeer dit plaatsvindt. Het zal duidelijk zijn dat deze onderscheidende waarden te maken hebben met het landschap of de gemeenschapszin van de gemeente Westerveld. In hoofdstuk 4 zijn deze onderscheidende waarden verder uitgewerkt.

3. Basisvoorwaarden

De basisvoorwaarden voor de openbare ruimte zijn vanzelfsprekend en moeten altijd en overal aanwezig zijn. Deze basisvoorwaarden zijn opgebouwd uit de vier waarden: schoon/heel, veilig, toegankelijk en duurzaam. Deze voorwaarden zijn zo vanzelfsprekend dat je het vooral merkt wanneer deze voorwaarden niet aanwezig zijn. Denk dan bijvoorbeeld aan een speeltoestel wat kapot is, een onveilige verkeerssituatie of een overvolle afvalbak. De inwoners van Westerveld vinden het belangrijk dat zij nu en in in de toekomst veilig naar iedere bestemming kunnen komen en gebruikmaken van een schone en hele openbare ruimte.

“Inwoners en bezoekers van Westerveld moeten op een veilige manier op iedere bestemming kunnen komen in een schone/hele en duurzame openbare ruimte”

3.1 De openbare ruimte is schoon en heel

Onderzoeksresultaten:

Enquête	Expedities
• Beter onderhoud wordt het meest genoemd als gewenste verandering in de openbare ruimte; • De respondenten vinden de openbare ruimte redelijk schoon (4 op een schaal van 6), maar wensen een veel schonere openbare ruimte (5,3 op een schaal van 6); • Het accent voor beheer en onderhoud moet komen te liggen op de dorpscentra en de woonwijken; • Schoon wordt samen met sociaal- en verkeersveilig gezien als de belangrijkste eigenschap voor de openbare ruimte; • Ook tijdige reparatie van kapotte voorzieningen wordt door 92% gezien als belangrijk; • Het huidige beheer krijgt een rapportcijfer 6,1 op een schaal van 10. Tussen de dorpen zitten nauwelijks verschillen.	• Schoon en heel begint bij een het nemen van preventieve maatregelen: een inrichting die hufterproof, praktisch en onderhoudsarm is; • De dorpscentra en doorgaande wegen moeten volgens de meeste groepen beter worden onderhouden dan de rest van het gemeentelijk grondgebied. Het buitengebied en industrieterreinen mogen over het algemeen wel wat minder; • Over het algemeen mag het onderhoud volgens de stakeholders overal wel een niveau hoger; • Genoemde elementen die extra aandacht kunnen gebruiken zijn: bomen, verharding, bermen, fiets- en voetpaden

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat Westervelders een openbare ruimte willen die schoon en heel is. Schoon wil zeggen zo min mogelijk zwerfvuil, bladafval, onkruidgroei en hondenpoep op plekken waar dit niet wenselijk is. Heel wil zeggen dat de technische staat van de objecten in de openbare ruimte aan de gestelde normen (wet- en regelgeving) voldoet.

Een schone en hele openbare ruimte vinden de inwoners en belangengroepen belangrijk voor een prettige, gezonde en veilige leefomgeving. In een schone en hele openbare ruimte vinden over het algemeen minder overtredingen plaats dan wanneer veel zwerfafval aanwezig is[1].

Omdat dit specialistische werkzaamheden zijn is een hele openbare ruimte vaak een taak van de buitendienst van de gemeente. Komen meldingen binnen dat elementen kapot zijn, dan lost de buitendienst dit snel, adequaat en in goed overleg met de melder op.

Een schone openbare ruimte is ook een taak van de buitendienst van de gemeente, maar zeker ook van de inwoners van Westerveld. Uit het belevingsonderzoek blijkt dat een groot aantal inwoners (39%) een bijdrage levert bij het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en dat nog eens 13% dit wel zou willen doen. De gemeente wil de komende jaren ook deze laatste groep proberen te betrekken bij het beheer van de openbare ruimte. Een schone openbare ruimte is tot op zekere hoogte de verantwoordelijkheid van iedere gebruiker, bijvoorbeeld door afval netjes in de prullenbak te deponeren.

Voorkomen is beter dan genezen

Nog belangrijker dan het opruimen van zwerfafval is het voorkomen ervan. Bij de (her-)inrichting van de openbare ruimte dient de gemeente te kijken of afvalbakken nodig zijn op strategische plekken: nabij zitgelegenheden, winkels, voorzieningen en langs looproutes. Ook moet de gemeente blijven werken aan de bewustwording van inwoners om hun verantwoordelijkheid voor een schone openbare ruimte te benadrukken. Zo heeft het college

1 Naar onderzoek van Keizer, Lindenberg en Steg, L. (2008) - The spreading of disorder in Science, 322, 1681--1685.

van B&W van de gemeente Westerveld geld beschikbaar gesteld voor het project '*Schoon belonen*' waarin maatschappelijke organisaties in Westerveld een jaar lang een aantal afgesproken kilometers langs gemeentelijke wegen en paden zwerfvuilvrij houden in ruil voor een beloning.

Voor de instandhouding van de technische kwaliteit van de objecten (zoals bomen, verharding, gazons en speeltoestellen) geldt dat goede aanleg en onderhoud de kans op herstelwerkzaamheden beperkt. Het is daarom belangrijk dat bij de (her-) inrichting al rekening wordt gehouden met het voorkomen van zaken als vandalisme, wortelopdruk, onkruidgroei en duurzaamheid. Mocht het toch nodig zijn dan zorgt de gemeente dat het betreffende onderdeel gerepareerd of vervangen wordt.

Afbeeldingen:

1+3 Wij werken aan de bewustwording van de verantwoordelijkheid van inwoners voor een schone openbare ruimte.

2 Ook bij de speeltoestellen waarborgt de gemeente de technische kwaliteit volgens de landelijke wetgeving.

4+6 De buitendienst van de gemeente zorgt ervoor dat de openbare ruimte schoon en heel is.

5 Een voorbeeld van een schone en hele openbare ruimte in Diever.

3.2 De openbare ruimte is veilig

Onderzoeksresultaten:

Enquête	Expedities
• De verkeersveiligheid kan volgens de respondenten het meest worden verbeterd van alle ondervraagde thema's (2 punten op de schaal van 6. Nu 3, maar naar 5 in de gewenste situatie); • Met sociale veiligheid is het beter gesteld: 4,4 nu, en 5,3 in de gewenste situatie op een schaal van 6; • Bijna alle ondervraagden (94%) vinden verkeersveiligheid belangrijk voor de openbare ruimte, en 72% hiervan vindt het zelfs zeer belangrijk. Dit is het hoogste percentage van de ondervraagde thema's; • Sociale veiligheid vinden ook bijna alle respondenten (96%) belangrijk, 58% hiervan vindt het zelfs zeer belangrijk.	• Zowel sociale- als verkeersveiligheid waren één van de belangrijkste items tijdens de expedities; • Wanneer men het had over veiligheid dan ging het onder andere over verlichting, duidelijke en vanzelfsprekende verkeersregels, wel of geen drempels, '*shared space*' en overzicht; • Regels kunnen nog zo goed zijn, maar de handhaving van deze regels is minstens zo belangrijk.

Veiligheid bestaat uit objectieve- (aantal ongelukken en misdrijven) en subjectieve veiligheid (hoe veilig mensen zich voelen). Uit gegevens van het Centraal Bureau van Statistiek blijkt dat de misdaadcijfers in Westerveld ver onder het landelijk gemiddelde liggen[1]. Ook vinden relatief weinig ongelukken plaats in de gemeente Westerveld. Dit wil echter nog niet zeggen dat mensen zich veilig voelen zowel in het verkeer als in sociale context. Deze tegenstelling bleek ook uit het belevingsonderzoek zowel bij verkeers- als bij sociale veiligheid.

1 24 misdrijven in 2015 per duizend inwoners tegenover een landelijk gemiddelde van 57 per duizend inwoners.

Verkeersveiligheid

De gemeente richt de wegen in volgens de landelijke richtlijnen van *Duurzaam Veilig* zodat de weggebruiker weet wat van hem of haar verwacht wordt. Dat neemt niet weg dat op het gebied van verkeersveiligheid nog een hele opgave ligt om het veiligheidsgevoel te vergroten (zie de enquête in de tabel hierboven). Tijdens de expedities kwamen de volgende wensen veelvuldig naar voren:

- Het beschermen van fietsers en wandelaars voor autoverkeer door de aanleg van vrijliggende fiets- en wandelpaden waar de ruimte het toelaat;
- Overzichtelijke kruisingen en oversteken;
- Het scheppen van ruimte voor kinderen om op een veilige manier te spelen. Voorbeelden hiervan zijn een brede stoep, herkenningstekens voor automobilisten of een afgeschermd speelterrein. In de dorpen moet de verblijfsfunctie prioriteit hebben. De auto is dus ondergeschikt aan functies zoals spelen;
- Duidelijke inrichting (bijvoorbeeld type en kleur verharding) zodat de verkeersregels voor zich spreken. Niet meer verkeersborden en belijning dan noodzakelijk is;
- Een selectieve maar duidelijke, herkenbare en samenhangende bewegwijzering;
- Alle gemeentelijke wegen zijn erftoegangswegen binnen de bebouwde kom, ingericht als 30 km/uur wegen en buiten de bebouwde kom als 60 km/uur wegen;
- Het autogebruik in de kernen beperken en sluipverkeer voorkomen;
- Toegankelijkheid van landbouwverkeer in het buitengebied is een aandachtspunt. De landbouw is een belangrijke economische pijler van de gemeente Westerveld, maar de verkeersbewegingen die dit met zich mee brengt staat vaak op gespannen voet met andere verkeersstromen.

Sociale veiligheid

Op het gebied van sociale veiligheid liggen de huidige en de gewenste situatie wel dichtbij elkaar, maar is nog wel ruimte voor verbetering (zie

de enquête in de tabel). Om dit te bereiken houdt de gemeente zich aan de juridische normen voor veiligheid en worden landelijke richtlijnen gehanteerd zoals het politiekeurmerk voor veilig wonen, waarin eisen staan voor bijvoorbeeld verlichting, parkeren, overzicht en straatmeubilair. Bij de (her-)inrichting van een sociaal veilige openbare ruimte een drietal zaken belangrijk:

- Zichtbaarheid: zien en gezien worden, voldoende verlichting, geen "*verstopplekken*", toezicht vanuit de woningen op de openbare ruimte. Mensen willen graag zien en weten wat er in de omgeving gebeurt. Ook het besef dat anderen dat zien en weten werkt vaak geruststellend;
- Toegankelijkheid: voor hulpdiensten en waar nodig ontoegankelijk maken voor ongewenste vormen van gebruik;
- Aantrekkelijkheid: een schone en hele omgeving zorgt voor minder criminaliteit (zie ook paragraaf 3.1). Een verloederde openbare ruimte associëren gebruikers vaak met normloosheid terwijl een schone en hele openbare ruimte juist het gevoel kan geven van controle.

Handhaving

Door het stellen van (verkeers-) regels en een optimale inrichting is een goede basis gelegd voor een veilige openbare ruimte. Door een veilige inrichting van de openbare ruimte worden veel misstanden voorkomen. Dat neemt niet weg dat de gebruikers zich wel aan de regels moeten houden. De handhaving van deze regels is daarom cruciaal. Dit is ook uit de expedities gebleken. In sommige gevallen (maximumsnelheden, parkeren, organisatie van evenementen) kan dit volgens de deelnemers worden verbeterd. In intensieve samenwerking met de politie werken buitengewoon opsporingsambtenaren en toezichthouders aan een veilige openbare ruimte. Bijvoorbeeld door inwoners te wijzen op het snoeien van eigen beplanting als dat voor onveilige verkeerssituaties zorgt.

Afbeeldingen:

1+2 Fietsers en wandelaars moeten worden beschermd voor autoverkeer.
3 Handhaving is cruciaal in een veilige openbare ruimte.
4 Een voorbeeld van een overzichtelijke kruising.
5 Verlichten waar het moet en donker houden waar het kan om de natuur en het donkere imago niet te schaden.
6 Een voorbeeld van een speeltuin die afgeschermd is van het verkeer.

3.3 De openbare ruimte is toegankelijke voor iedereen

Onderzoeksresultaten:

Enquête	Expedities
• De respondenten vinden de openbare ruimte bereikbaar (4,5 op een schaal van 6), maar het mag nog wat beter; • 81% van de respondenten vindt toegankelijkheid voor mindervaliden belangrijk of zeer belangrijk voor hun directe leefomgeving; • Een heldere scheiding van verkeersstromen (door juiste inrichting van wegen, fiets- en voetpaden wordt door 79% als belangrijk gezien; • Wegen, fiets- en wandelpaden worden gezien als de belangrijkste voorzieningen in de wijk.	• Toegankelijkheid voor iedereen was een belangrijk thema, voor mindervaliden in het bijzonder; • De staat van de verharding, voldoende zitgelegenheden en voorrang voor fietsers en wandelaars kwam veel terug tijdens de expedities; • Het in stand houden van het routenetwerk en het creëren van nieuwe ommetjes werd gezien als een belangrijke waarde voor Westerveld; • Uit twee bezoeken aan verzorgingshuizen is gebleken dat toegankelijkheid voor senioren heel belangrijk is en dat dit vooral zit in de technische details van de openbare ruimte: type verharding, kleine hoogteverschillen en obstakels.

De openbare ruimte is van en voor iedereen: jong en oud, vitaal of mindervalide. De openbare ruimte moet daarom iedereen de mogelijkheid bieden om op een comfortabele en snelle manier op zijn of haar bestemming kunnen komen. De gemeente Westerveld heeft de verantwoordelijkheid dat de inrichting en het beheer van de openbare ruimte dit faciliteert.

Inwoners van Westerveld vinden het belangrijk dat de wegen, fiets- en wandelpaden goed toegankelijk zijn. Uit de enquête en de expedities is gebleken dat de inwoners hierbij het volgende belangrijk vinden:

- Een vlakke verharding zonder verzakkingen;
- Geen onnodige obstakels (paaltjes, borden, lichtmasten, et cetera);
- Voldoende op- en afritten die ook met de rolstoel en rollator te gebruiken zijn;
- Veilige en overzichtelijke oversteekplaatsen;
- Voldoende brede trottoirs zodat deze toegankelijk zijn voor mindervaliden;
- Voldoende brede fietspaden met het oog op de enorme toename van het aantal e-bikes;
- Vermijden van steile hellingen op voetpaden;
- Duidelijke, herkenbare en vanzelfsprekende bewegwijzering;
- Strooien op belangrijke loop- en fietsroutes bij vorst;
- Voldoende fietsstallingsmogelijkheden, met name op toeristische plekken en dorpscentra verdient dit extra aandacht.

Toegankelijkheid voor ouderen

Uit het belevingsonderzoek blijkt dat de toegankelijkheid voor ouderen om extra aandacht vraagt. Bij herinrichtingen van de openbare ruimte is daarom is extra aandacht vereist voor toegankelijkheid op de volgende locaties: hoofdroutes, nabij voorzieningen, wooncomplexen waar veel senioren wonen, verzorgings- en verpleeghuizen en bushaltes.

Routenetwerk

Toegankelijkheid zegt ook iets over het routenetwerk van wandel- en fietspaden. Inwoners geven aan dat zij dit belangrijk vinden om een ommetje te maken. Dit is ook belangrijk voor de vele toeristen die Westerveld bezoeken en waarvoor het fietsen één van de populairste activiteiten is (zie ook paragraaf 4.3).

Uitwerkingsplannen zoals het nieuwe nog op te stellen Gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan geven een verdere invulling aan deze genoemde wensen.

Afbeeldingen:

1 Fietsen is één van de populairste buitenactiviteiten bij toeristen en inwoners.

2+3 In en rondom de dorpen moeten voldoende mogelijkheden voor inwoners zijn om een ommetje te maken.

4 Voor ouderen zijn zitplekken onderweg cruciaal.

5 Een toegankelijke openbare ruimte zit vaak in de details: vlakke verharding, geen obstakels, voldoende breedte en lage op- en afritten.

6 Toegankelijkheid betekent ook in de winter regelmatig strooien op veel gelopen/gereden routes.

4.3 De openbare ruimte is duurzaam

De openbare ruimte kan een belangrijke bijdrage leveren aan het creëren van een duurzame maatschappij nu en in de toekomst. Bij het ontwerpen denkt de gemeente daarom ook na over de inrichting voor de langere termijn. Dat wil zeggen vooruit denken en proberen voor te sorteren op toekomstige ontwikkelingen in demografische zin, maar ook op onderwerpen als energietransitie en veranderingen in mobiliteit en klimaat.

De komende jaren willen wil de gemeente de inrichting van de openbare ruimte verder verduurzamen door het nemen van de volgende maatregelen:

- Openbare verlichting: selectief omgaan met verlichting om te blijven behoren tot de donkerste plekken van Nederland (verlichten waar het moet en donker waar het kan) en de aanwezige verlichting geleidelijk aan vervangen voor duurzamere LED verlichting.
- Mobiliteit: het ontmoedigen van autogebruik en het stimuleren van fietsen en wandelen, de aanleg van oplaadpunten voor elektrische fietsen en auto's in de dorpscentra en op toeristische knooppunten.
- Materiaalgebruik: het gebruik van duurzame materialen en het op een duurzame manier hergebruiken van vrijgekomen materialen. Dit is ook een voorwaarde voor het gouden certificaat *Barometer Duurzaam Terreinbeheer*.
- Klimaatadaptatie: dat het klimaat verandert staat vast. De extremen in het weer worden groter: hevige regenbuien, lange periodes van droogte en nemen in aantal en omvang toe. Welke gevolgen dit gaat hebben voor de gemeente Westerveld is nog niet bekend. Daarom gaat de gemeente een klimaatstresstest uitvoeren om deze gevolgen inzichtelijk te krijgen. Aan de hand van de uitkomsten maken wordt een plan gemaakt voor een klimaatadaptatie. De openbare ruimte kan slechts een deel van de oplossing bieden: een groot deel van het verhard oppervlak in de dorpen (tuinen, platte daken) is namelijk in privaat eigendom. Het betrekken van inwoners hierbij is dus cruciaal.

Afbeeldingen:

1+2: Voorbeelden van de openbare ruimte in Darp waar al voorzieningen zijn aangelegd voor infiltratie van regenwater.

3: Geleidelijk gaat de gemeente over op LED verlichting.

4. De toename van elektrische fietsen en auto's vraagt om een andere inrichting van de openbare ruimte.

4. Onderscheidende Waarden

Deze waarden vormen het ruimtelijke DNA van de gemeente Westerveld. De vier waarden waarin Westerveld onderscheidende karakteristieken heeft zijn:

- natuur
- authentiek
- energiek
- ontmoeting

Deze karakteristieken bevinden zich op specifieke locaties waar de ruimtelijke en sociale context vraagt om speciale inrichting, beheer of onderhoud van de openbare ruimte. De beleving van deze plekken is anders dan de rest van het dorp of de omgeving, of geven verschillen aan tussen dorpen. Bijvoorbeeld het benadrukken van de authenticiteit van de openbare ruimte langs een historische weg of het inrichten van een brink als centrale ontmoetingsplek. De inrichting, het beheer en onderhoud van de openbare ruimte draagt bij aan het versterken van deze waarden. Zo kunnen inwoners en bezoekers genieten van het natuurschoon, de rijke historie, de vele activiteiten en de gemeenschapszin in deze prachtige gemeente.

Het zal duidelijk zijn dat de onderscheidende waarden veel te maken hebben met het landschap van de gemeente Westerveld. Om die reden is als bijlage III een kaart opgenomen dat de verschillende landschappen van de gemeente weergeeft. Deze bijlage is ook de basis voor het bestemmingsplan buitengebied en de structuurvisie van de gemeente. Door uit te gaan van deze landschapsstructuur als basis, wordt ook een verbinding gelegd met de structuurvisie en het bestemmingsplan buitengebied.

“De Westerveldse openbare ruimte onderscheidt zicht door haar bijzondere natuurwaarden, rijke historie, vitale dorpen en een hechte gemeenschapszin”

4.1 Natuur

één grote wildernis — te veel

beleefbare natuur — precies goed

geen enkele waarde voor flora en fauna — te weinig

Onderzoeksresultaten:

Enquête	Expedities
• Groen in al zijn facetten (bomen, bermen, struiken, bos, bloemen) wordt verreweg het meest genoemd als aspect dat absoluut behouden moet blijven in de directe leefomgeving; • Het groenonderhoud en de bermen zijn volgens de respondenten voor verbetering vatbaar; • Er is een lichte voorkeur voor de vrije natuur ten opzichte van een aangeharkt beeld, dit mag wat meer worden volgens de respondenten; • 91% van de respondenten vindt het belangrijk om te genieten van de natuur in de directe leefomgeving. 64% hiervan vindt het zelfs zeer belangrijk.	• Natuurwaarden zijn veel aan de orde gekomen in alle vier de subgroepen van de expedities; • Genoemde zaken zijn: inheems groen, bloemrijke bermen, biodiversiteit, duurzaam, donkerte, stilte en respect voor bomen; • Met name de aanleg van bloemrijke bermen in het buitengebied was een veel genoemd thema; • Verbinding van mensen met de natuur en het beschermen van de "*zachte waarden*" die niet in geld zijn uit te drukken kwamen ook aan bod.

Westerveld is een gemeente waar natuur een belangrijke rol speelt. Binnen de gemeentegrenzen liggen twee nationale parken (het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld) en ongeveer de helft van het gemeentelijk grondgebied is beschermd als Nationaal Natuur Netwerk of Natura 2000 gebied[1]. Niet alleen de natuurgebieden, maar de hele gemeente is groen. Naast de natuurgebieden zijn ook het agrarisch gebied, de bermen, houtwallen en boomstructuren bijzonder waardevol voor de natuur. De gemeente Westerveld staat op plaats vijf in de lijst van gemeentes met het meeste groen in de bebouwde kom (Wageningen Universiteit 2017[2]). De deelnemers van de expedities onderstrepen het belang van het beschermen van de natuur, omdat dit van groot belang is voor een prettige en gezonde leefomgeving. Bovendien trekt de aantrekkelijke, natuurlijke omgeving jaarlijks vele toeristen aan.

Inrichting openbare ruimte

In de openbare ruimte moet de gemeente volgens het belevingsonderzoek verder inzetten op versterken van de natuurwaarden en de biodiversiteit. In de dorpen ligt het accent op natuurbeleving en het verbinden van mensen met de natuur: uit de expedities blijkt dat de inwoners behoefte hebben aan een afwisselend aanbod van beplanting, met verschillende bloeitijden/ bloeiwijzen, rijk aan vruchten en zaden en veel kleur (zoals vaste planten).

In het buitengebied is ecologisch gezien meer mogelijk. Hier ligt de nadruk op de bescherming en ontwikkeling van natuurgebieden, streekeigen beplanting, de bestrijding van invasieve soorten[3]. Waardevolle laanstructuren en houtwallen moeten worden beschermd. Daarnaast gaat de gemeente op diverse plekken aan de slag met de aanleg van bloem- en kruidenrijke bermen. De gemeente sluit zich hiermee aan bij de ambitie van IVN Westerveld om voor insecten de bermen met een goed ontwikkelde bermflora met de nationale parken te verbinden. Deze bermen zijn belangrijke ecologische verbindingen tussen de natuurgebieden. Om welke bermen dit gaat en de aanpak die hiervoor nodig is wordt nader toegelicht in de nog op te stellen bermbeleidsvisie.

[1] *Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden, en Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden.*

[2] *https://www.rtlnieuws.nl/buurtfacts/wonen/enorm-verschil-in-aantal-planten-en-bomen-per-gemeente*

[3] *soorten die oorspronkelijk niet in Nederland horen en de natuur schade toebrengen.*

Beheer en onderhoud

Niet alleen in de inrichting, maar ook in het beheer houden moet de gemeente rekening houden met het versterken van de biodiversiteit en de natuurwaarden. Dit beheer vindt plaats binnen de kaders van duurzaam terreinbeheer. Dit heeft ertoe geleid dat vanaf 2011 ieder jaar het gouden certificaat *Barometer Duurzaam Terreinbeheer* van de Stichting Milieukeur door de gemeente is behaald. Hiermee is Westerveld één van de drie gemeentes in Nederland met dit certificaat. In het beheer van bermen met een natuurdoelstelling besteedt de gemeente samen met de betrokken verenigingen (boermarken, IVN, dorpsverenigingen, werktuigverenigingen, et cetera) extra aandacht aan het vergroten van de biodiversiteit en/of de natuurwaarden. Zo ontstaat een bijzondere en diverse samenstelling van bermvegetatie dat van lente tot nazomer in bloei staat en daardoor extra aantrekkelijk is voor insecten zoals vlinders en bijen.

Afbeeldingen:

1,2,3 In de dorpen ligt het accent op natuurbeleving en het verbinden van mensen met de natuur.

4 Ons beheer vindt plaats binnen de kaders van duurzaam terreinbeheer.

5 In het beheer van bermen met een natuurdoelstelling besteedt de gemeente extra aandacht aan het vergroten van de biodiversiteit en natuurwaarden.

4.2 Authentiek

museumdorp

te veel

passend binnen de omgeving

precies goed

een plek die overal in Nederland zou kunnen liggen

te weinig

Onderzoeksresultaten:

Enquête	Expedities
• De respondenten vinden de huidige leefomgeving een balans tussen historisch en niet-historisch, ze vinden wel dat het wat historischer mag worden. In Dwingeloo wordt de historie meer ervaren dan in de andere dorpen; • Als karakteristieke authentieke elementen die moeten worden behouden noemen de respondenten bomen, brinken en het groen.	• In ieder expeditie kwam de waarde van het cultuurhistorisch erfgoed en het behoud van het authentieke karakter aan bod; • Elementen die genoemd zijn op de mindmaps zijn: brinken, zandpaden, bomenlanen, de Drentsche Hoofdvaart, klinkerverharding, open plekken/ weides, houtwallen en zicht op monumenten; • De ontwikkelingen moeten volgens de deelnemers passend zijn in de omgeving (pittoresk en identiek), maar het moeten geen museumdorpen worden.

Westerveld is een gemeente met een rijke geschiedenis die op veel plaatsen nog zeer goed herkenbaar is (zie bijlage III). Door de aanwezigheid van vele geomorfologische gradiënten in de ondergrond en de wijze waarop het landschap door de mens in gebruik is genomen zijn zes verschillende landschapstypen ontstaan: essen, veldgronden, beekdalen, veldontginningen, wegdorpen en ontginningskolonieën. Dit samenspel tussen deze landschapstypen bepaalt nog steeds in grote mate de ruimtelijke identiteit van Westerveld. De inrichting van de openbare ruimte speelt hierin een belangrijke rol: veldkeien, eikenlanen, klinkerwegen, brinken, grasbermen, hunebedden, zandpadden, dobbes enzovoort. Samen maken ze de openbare ruimte een typische Westerveldse openbare ruimte die wordt gewaardeerd door de inwoners maar ook zeker door de vele toeristen die de gemeente Westerveld bezoeken. In bijlage III staan de belangrijkste kenmerken van de Westerveldse landschappen beschreven en worden diverse voorbeelden gegeven van karakteristieke elementen in de openbare ruimte. De inwoners en belangengroepen vinden het belangrijk om bij de inrichting en het beheer van de openbare ruimte de authenticiteit van het landschap te behouden en waar mogelijk te versterken.

Ontwikkelen in de geest van de plek

Door ruilverkaveling en schaalvergroting is het onderscheid tussen de verschillende landschappen enigszins vervlakt. Om verdere vervlakking tegen te gaan moet de openbare ruimte daarom bijdragen aan de herkenbaarheid van de verschillende landschappen in de gemeente. Daarom is het belangrijk dat in gebieden waar de nadruk ligt op de authentieke uitstraling (zie hoofdstuk 5) wordt gekozen voor:

- Ontwikkelingen die bijdragen aan het contrast tussen de besloten veldgronden en esdorpen en de open essen en beekdalen;
- Bescherming van de groene ruimtes: bijvoorbeeld in de bermen tussen de wegen en de tuinen en open plekken/weides in de dorpskernen, veelal nog begraasd door vee;
- Streekeigen soorten beplanting: zoals eiken, beuken, elzen, essen en lindes;
- Streekeigen wegen en paden: klinkerwegen in warme kleuren en zandpaden;
- Uniforme verlichting en straatmeubilair met zachte kleuren;

- Het tegengaan van verrommeling: geen onnodige borden en ander straatmeubilair in de openbare ruimte en niet teveel verschillende soorten materiaalgebruik.

Het landschap ontwikkelt zich echter continu door. Daarom is het niet de bedoeling om de openbare ruimte letterlijk te conserveren of terug te brengen zoals het ooit was zodat een museumdorp ontstaat. Het gaat om het ontwikkelen naar de wensen van deze tijd met de '*geest van de plek*' in het achterhoofd. Bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt voortdurend naar de historische en ruimtelijke context gekeken om zeker te zijn dat de openbare ruimte past binnen de karakteristieken van de betreffende locatie. Zo is het wenselijk dat nieuwbouwlocaties worden ingepast op basis van de karakteristieken van de zes landschapstypen. Bijvoorbeeld geen bouwblokken in de open beekdalen of essen.

Benadrukken historische locaties

De inwoners van Westerveld willen bepaalde plekken extra benadrukken omdat zij een visitekaartje zijn voor de omgeving: de brinken, de openbare ruimte rondom historische objecten (zoals hunebedden, rijksmonumenten en molens), beschermde dorpsgezichten en de koloniën van weldadigheid. Op deze plekken moet extra aandacht worden besteed aan de beeldkwaliteit van de inrichting en het beheer, rustpunten en informatievoorziening.

De afbeeldingen geven enkele voorbeelden van karakteristieke elementen in de openbare ruimte:

1 De open velden in de dorpskernen;

2 Historisch profiel: klinkerweg geflankeerd door grasbermen met streekeigen bomen;

3+4 Zwerfkeien, lichtmasten en klinkerwegen dragen bij aan de authentieke uitstraling van de brink in Dwingeloo.

5 De kleurrijke beplanting en de bijzondere bebording op rotonde in Frederiksoord accentueert deze bijzondere plek.

Voor meer voorbeelden zie bijlage III

4.3 Energiek

gaat ten koste van de rust te veel	balans tussen rust en reuring precies goed	nauwelijks mogelijkheden voor activiteiten te weinig

Onderzoeksresultaten:

Enquête	Expedities
• Stilte mag niet in gevaar komen (volgens de enquête is dit met name in Vledder nu wel het geval); • Na bomen en groen worden de fietspaden genoemd als onderdeel dat de respondenten het liefst zouden willen behouden in de openbare ruimte; • De huidige openbare ruimte vinden de respondenten redelijk sportief, maar dat zou die wel iets meer mogen zijn (3,8 nu naar een 4,4 op een schaal van 6); • Wandelen (82% doet dit wekelijks) en fietsen (75% doet dit wekelijks) zijn de populairste activiteiten in de openbare ruimte. Wekelijks sporten staat op een vierde plaats met 45%.	• De doelgroepen kinderen, ouderen en toeristen kwamen vaak aan bod; • Veel deelnemers noemden de wandel- en (met name) de fietspaden als belangrijke waarde in de openbare ruimte; • De waardes vitaal en energiek werden vooral gekoppeld aan sportcomplexen, speelplekken, dorpscentra, natuurgebieden en recreatieve routes.

De openbare ruimte is bij uitstek een plek waar mensen bewegen en actief zijn. Een energieke openbare ruimte is goed voor de gezondheid, de sociale samenhang, vitaliteit en de leefbaarheid in het algemeen. De gemeente moet niet al het gebruik vastleggen in vaste bestemmingen maar ook ruimte laten voor creativiteit en multifunctioneel ruimtegebruik. De gemeente moet volgens de deelnemers van de expedities streven naar vitale dorpskernen waar voldoende activiteiten te doen zijn, maar er moet een goede balans blijven tussen rust en reuring in Westerveld. Deze balans is afhankelijk van de locatie: in een dorpscentrum kan meer dan in een natuurgebied.

Aantrekkelijk padennetwerk

Een energieke ruimte begint bij het stimuleren van activiteiten in de openbare ruimte: fietsen, wandelen, sporten en spelen. Een aantrekkelijk netwerk aan fiets- en wandelroutes is hiervoor de basis. Inwoners van Westerveld maar ook zeker toeristen maken veelvuldig gebruik van deze routes om te bewegen en de schoonheid van het Drentse landschap te beleven. Een aantrekkelijk padennetwerk heeft in eerste instantie te maken met de toegankelijkheid van de openbare ruimte, maar ook met verbinden van aantrekkelijke plekken langs fraaie routes door het landschap. Deze routes verbinden de dorpen en het buitengebied met elkaar. Op belangrijke knooppunten van routes is voldoende ruimte om stil te staan en zijn voorzieningen aanwezig als zitgelegenheden, oplaadpunten voor de elektrische fiets, horeca en informatievoorzieningen.

Beweegruimte voor kinderen & jongeren

Ook kinderen willen moeten volgens de deelnemers van de expedities worden gestimuleerd tot buiten actief zijn. Het is belangrijk dat in de openbare ruimte mogelijkheden voor sport en spel dichtbij huis aanwezig zijn. Dit kunnen sport- of speeltoestellen zijn, maar dit hoeft niet. Een grasveld, brede stoep, heuvel of een bosschage kan ook mogelijkheden bieden voor kinderen om te spelen. Daarom is het belangrijk dat bij (her-) inrichtingen altijd na wordt gedacht over sport en spel als onderdeel van de openbare ruimte. Voor de jongeren zijn sportvoorzieningen belangrijk, net als hangplekken om met vrienden af te spreken zonder dat omwonenden daar overlast van ondervinden.

Sporten geldt niet alleen voor kinderen, maar voor alle leeftijden. De vele sportparken in de gemeente dragen bij aan de gezondheid van de Westerveldse bevolking maar hebben daarnaast ook een belangrijke rol in de gemeenschap.

Vitale senioren

Buiten de sportparken is speciale aandacht voor het vitaal houden van senioren. Door de aanleg van nieuwe zogenaamde seniorenroutes in de omgeving van woon-zorgcomplexen blijven de mogelijkheden om naar buiten te gaan voor deze senioren beschikbaar. Op deze routes zijn goede wandelpaden aanwezig (vlak, voldoende breed voor rolstoelen, duidelijk herkenbaar, voorzien van veilige oversteken en op- en afritten). Langs de wandelpaden staan zitgelegenheden om uit te rusten of van het uitzicht te genieten.

Afbeeldingen:

1 *Speciale aandacht voor ouderen door de aanleg van zogenaamde beweegroutes.*

2+3 *De openbare ruimte biedt een aantrekkelijk netwerk van routes met een goede bewegwijzering.*

4 *Routes verbinden het buitengebied en de dorpen met elkaar.*

5. *Ook voor kinderen moet er voldoende ruimte zijn om te bewegen. Dit hoeft niet altijd een speeltuin of sportveld te zijn, maar kan ook op een andere manier worden vormgegeven.*

4.4. Ontmoeting

een permanente kermis

te veel

samen betrokken en meedoen

precies goed

ieder voor zich

te weinig

Onderzoeksresultaten:

Enquête	Expedities
• 53 % van de respondenten geeft aan wekelijks mensen te ontmoeten in de openbare ruimte; • 66% van de respondenten vindt zitgelegenheden belangrijk of zeer belangrijk; • 50% ziet de openbare ruimte als een ontmoetingsplek; • Maar liefst 39% van de respondenten helpt al bij het onderhouden van de openbare ruimte, 13% zou dit wel willen doen.	• De bovengemiddelde belangstelling voor de enquête en de expedities laat de betrokkenheid en sociale samenhang van de burgers goed zien; • In veel mindmaps kwam de gemeenschapszin tot uitdrukking in termen als samen gebruiken, ontmoeten, samen onderhouden en samen verantwoordelijk; • De waarden harmonie en samen werden op de kaarten vooral ingetekend in de dorpscentra en in woonwijken.

De Gemeente Westerveld staat bekend om haar gemeenschapszin: de manier waarop de inwoners van de dorpen samen in harmonie met elkaar leven. Deze sociale betrokkenheid uit zich niet alleen tussen de bewoners maar ook in de gastvrijheid naar bezoekers van Westerveld.

Ruimte voor ontmoeting

De openbare ruimte is van de gemeenschap en is de ideale plek om elkaar te ontmoeten en mee te doen in de samenleving. Daarom wordt op centrale plekken in de openbare ruimte ontmoeting gefaciliteerd. In de eerste plaats door deze plekken extra aandacht te geven aan de basisvoorwaarden bij inrichting en onderhoud (zie hoofdstuk 5). Een aantrekkelijkere omgeving leidt tot meer bezoekers en meer kans op ontmoeting. Ten tweede moet de inrichting aansluiten op de ontmoetingsfunctie: er dienen voldoende zitgelegenheden aanwezig zijn, ruimte om stil te staan en eventueel een aanleiding om samen te doen of te bespreken: bijvoorbeeld een speeltoestel, informatiebord, kunstwerk of sportvoorziening.

Flexibiliteit

Een ander aspect wat volgens het onderzoek belangrijk is voor ontmoeting is flexibiliteit. De openbare ruimte moet voldoende ruimte bieden voor tijdelijke invullingen als een dorpsfeest, een lokale markt, kermis of een ander evenement. Deze tijdelijke invullingen mogen volgens de deelnemers van de expedities niet ten koste gaan van de permanente kwaliteit van de openbare ruimte, zoals een kapotgereden grasmat of beschadigde bomen.

Waar?

- Centrale plekken/pleinen nabij voorzieningen en winkels
- Picknickplekken
- Evenemententerreinen

Samen beheren

Ontmoeten in de openbare ruimte gaat niet alleen over de fysieke inrichting van de openbare ruimte, maar ook over het samen verantwoordelijk zijn voor de inrichting, beheer en onderhoud daarvan. Een goed voorbeeld is de dorpskracht, waarbij boermarken, werktuigverenigingen en dorpsverenigingen zelf het onderhoud van een gebied regelen. Het doel van deze visie is dan ook niet alleen dit visiedocument, maar ook zeker om een middel te zijn om de betrokkenheid van de inwoners bij de openbare ruimte te vergroten. In het kader van de werkwijze *"Zo buiten, Zo Binnen"* krijgen inwoners dan ook een steeds grotere rol in de beleidsvorming, inrichting en het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.

Afbeeldingen:

1+4 Inwoners krijgen een steeds grotere rol in beheer en onderhoud van de openbare ruimte.

2 De gemeente staat open voor initiatieven en ideeën van inwoners om de openbare ruimte beter af te stemmen op hun wensen.

3 De inrichting moet aansluiten bij het gebruik daarvan zoals op dit sportveld in Uffelte.

5 De openbare ruimte moet voldoende ruimte bieden voor evenementen die een belangrijke rol spelen in de dorpsgemeenschappen.

5. Onderscheidende waarden per kern

Ieder dorp in Westerveld is uniek. Tegelijkertijd zijn alle onderscheidende waarden uit hoofdstuk 4 in meer of mindere mate terug te vinden in de meeste dorpen. In dit hoofdstuk staan voor alle dorpskernen door middel van schaalbalken de prioriteiten en de gewenste ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie weergegeven. De schaalbalken zijn gebaseerd op de uitkomsten van de enquête gecombineerd met de informatie die verkregen is uit de expedities.

Daarnaast hebben zijn de onderscheidende waarden voor het buitengebied en de dorpen in kaart gebracht. De kaarten zijn gebaseerd op de kaarten zoals door de deelnemers zijn geschetst tijdens de expedities. Hier zijn andere uitgangspunten gebruikt (zie verslagen in het participatiedossier) dan de waarden die later in het proces zijn bepaald. Daarom zijn de getekende kaarten vertaald en gecombineerd met informatie uit historische kaarten, beschermde natuurgebieden, fiets- en wandelroutes en kaarten met beschermde cultuurhistorische waarden.

De kaarten geven de locaties van huidige waarden in de openbare ruimte weer en doen geen uitspraken over eventuele verbetervoorstellen. Dit volgt in een latere fase van het proces en valt buiten het de reikwijdte van deze visie.

5.1 Buitengebied

- Gemeentegrens
- Water
- Weg
- Bebouwd gebied

Natuur

- Natura 2000
- Nationaal Natuur Netwerk
- Hoofdgroenstructuur
- Houtwal
- Bezoekerscentrum

Authentiek

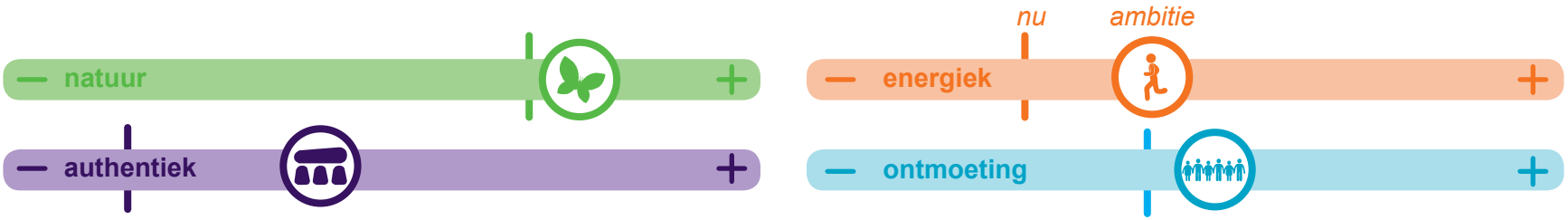
- Historische weg
- Koloniën van Weldadigheid
- Hunnebedden
- Cultuurhistorisch museum

Energiek

- Fietsroute
- Langeafstandswandelroute
- Fietsknooppunt
- Toeristisch informatiepunt (TIP)

5.2 Darp

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

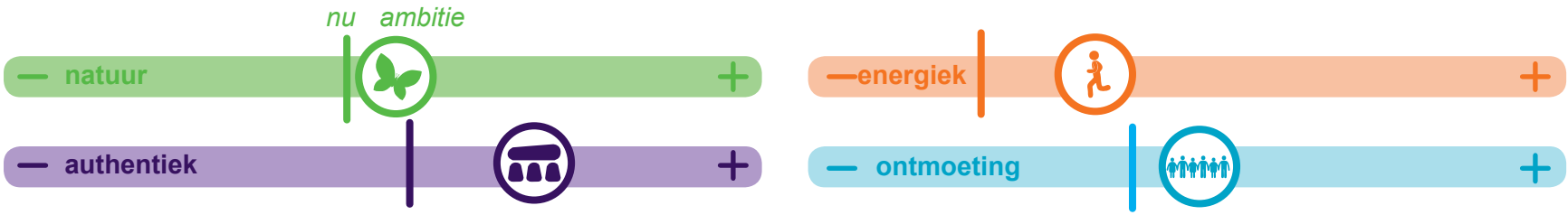
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.3 Diever

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

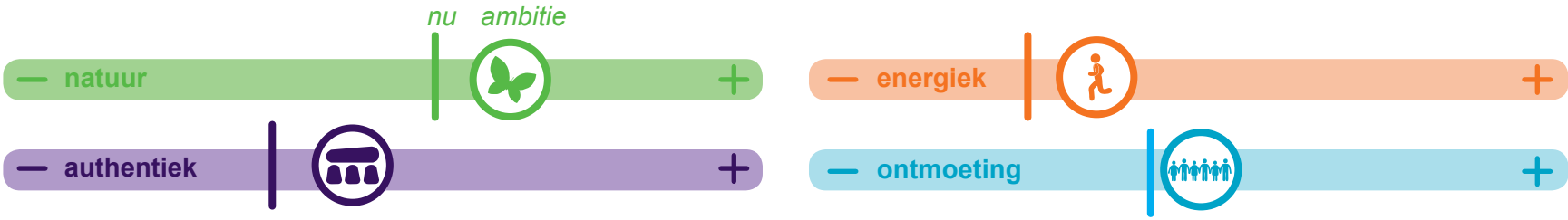
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.4 Dieverbrug

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.5 Doldersum

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

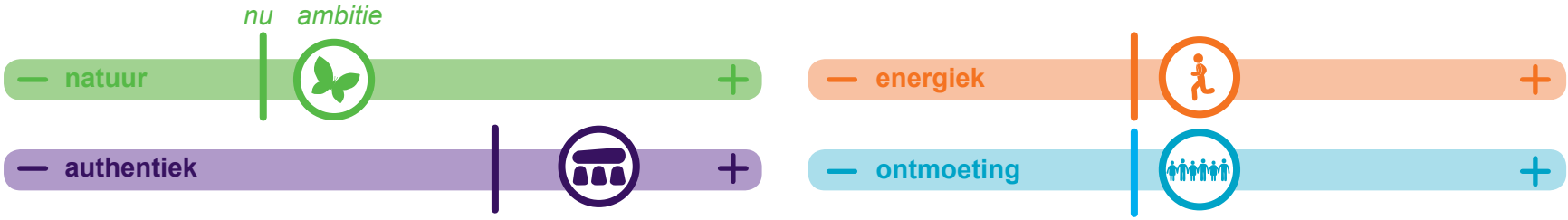
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.6 Dwingeloo

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.7 Eemster

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

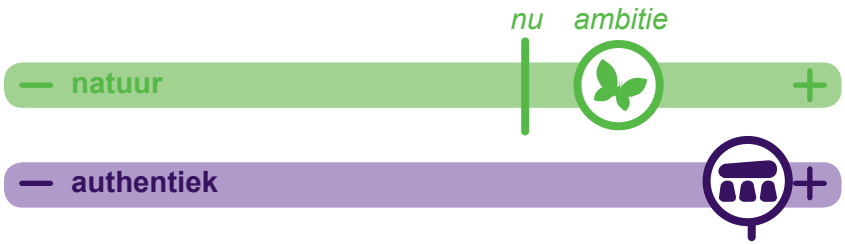
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

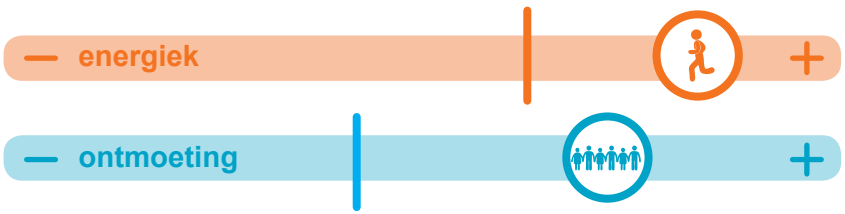
Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.8 Frederiksoord en Wilhelminaoord

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

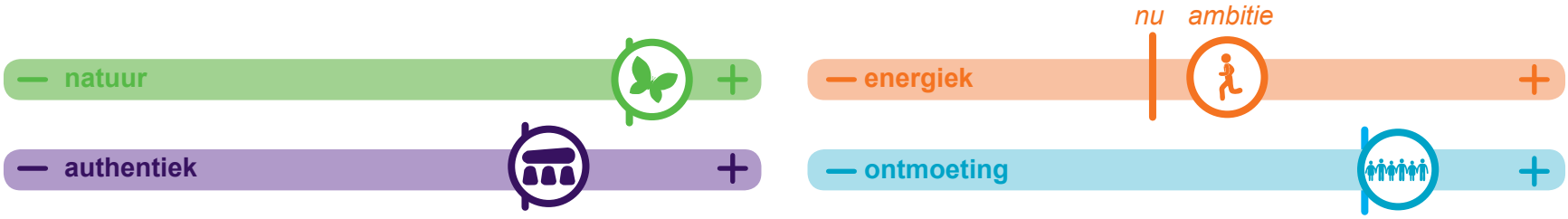
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.9 Geeuwenbrug

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

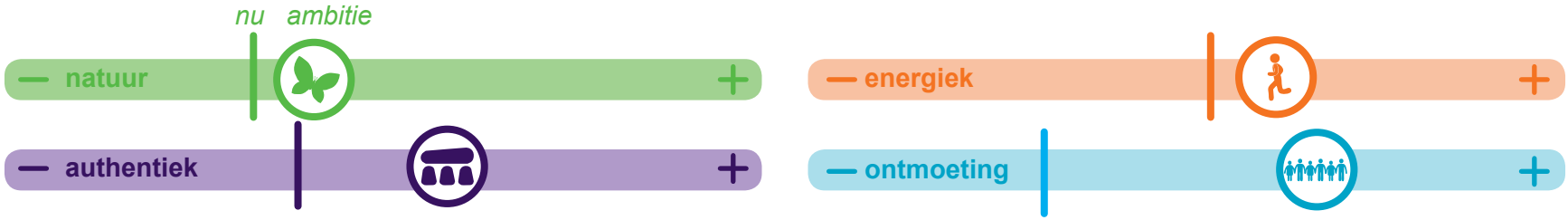
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.10 Havelte

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

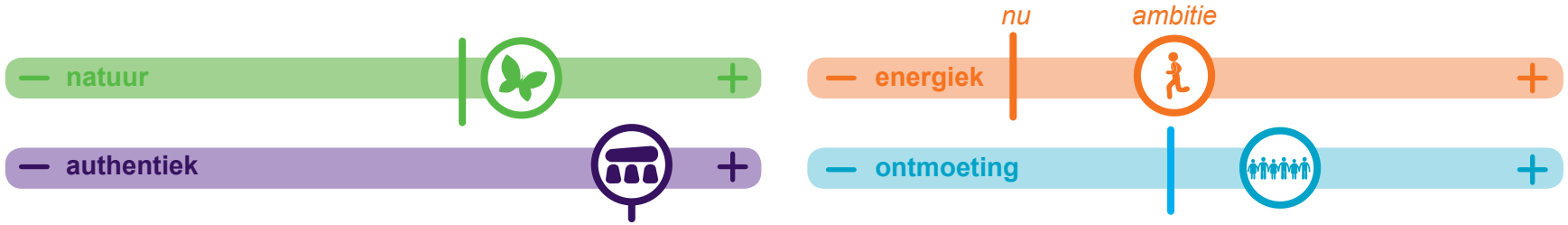
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.11 Lhee

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

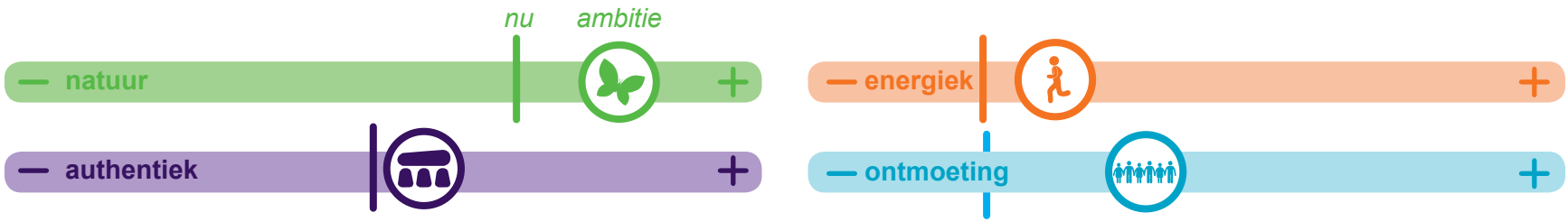
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.12 Uffelte

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

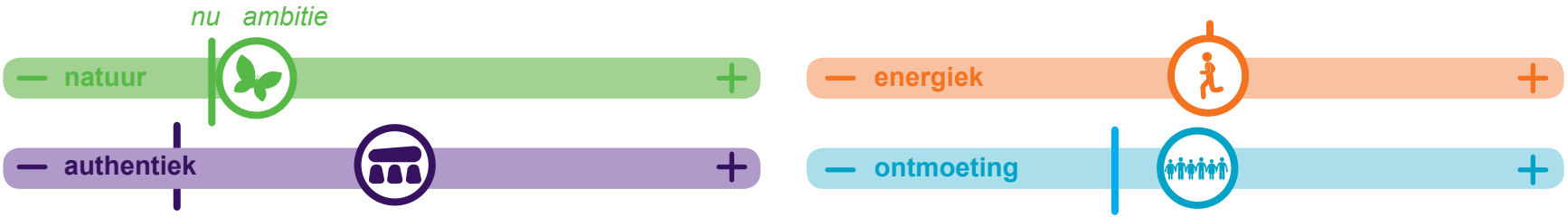
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

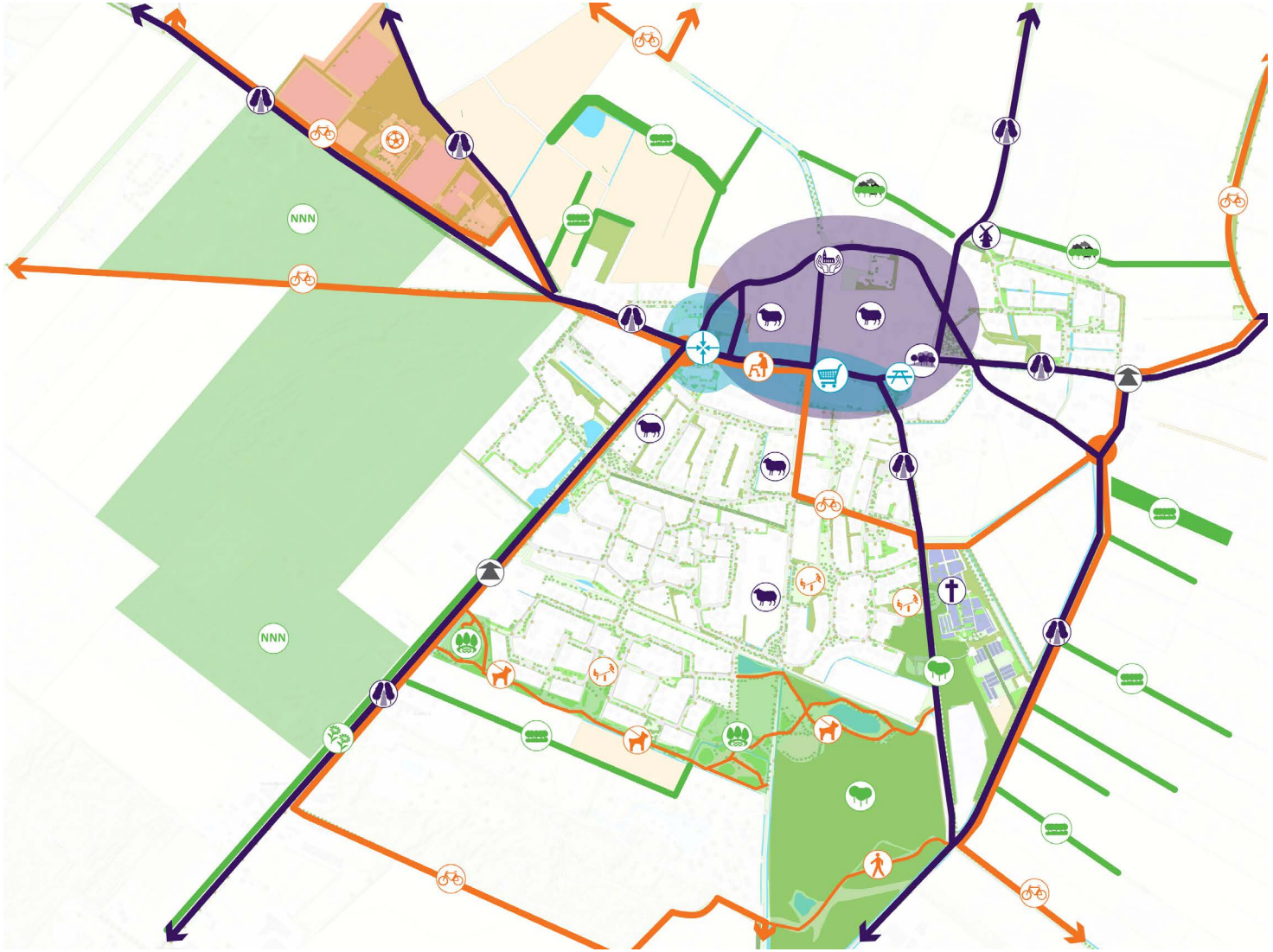
Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.13 Vledder

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

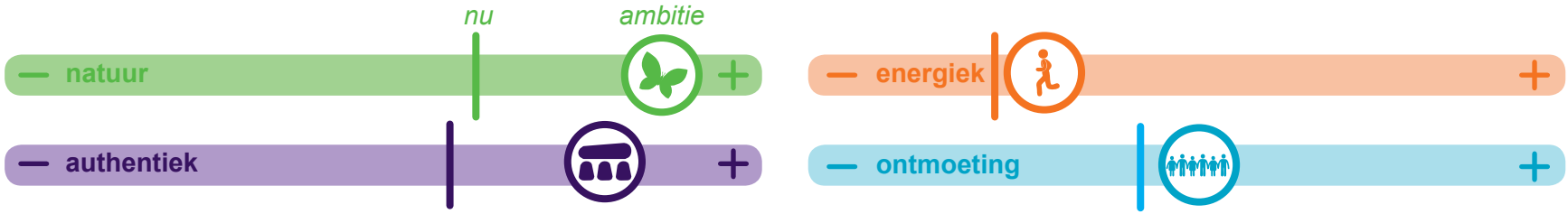
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

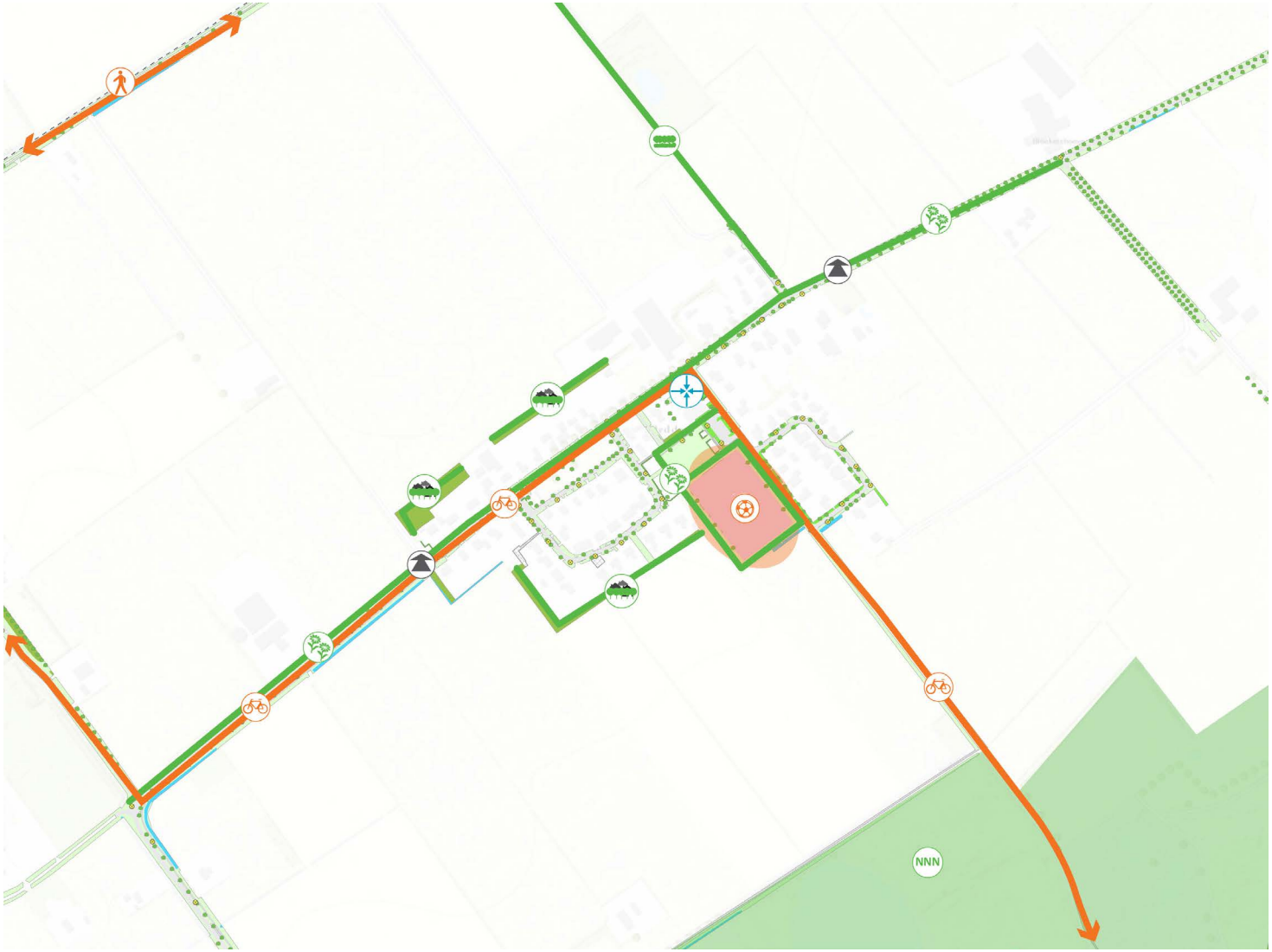
Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.14 Vledderveen

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

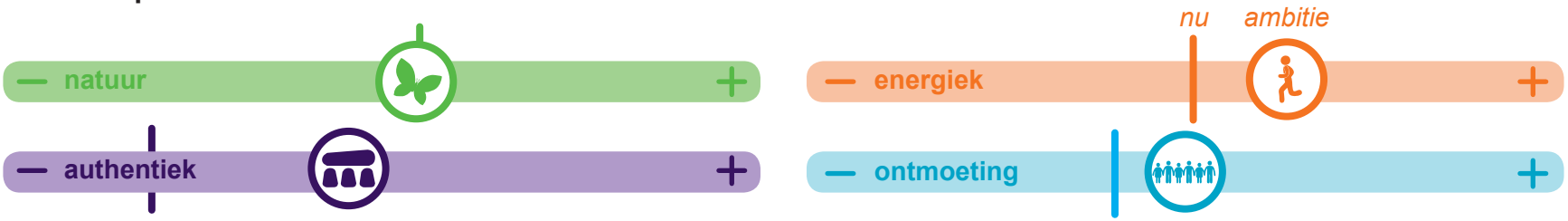
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.15 Wapse

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

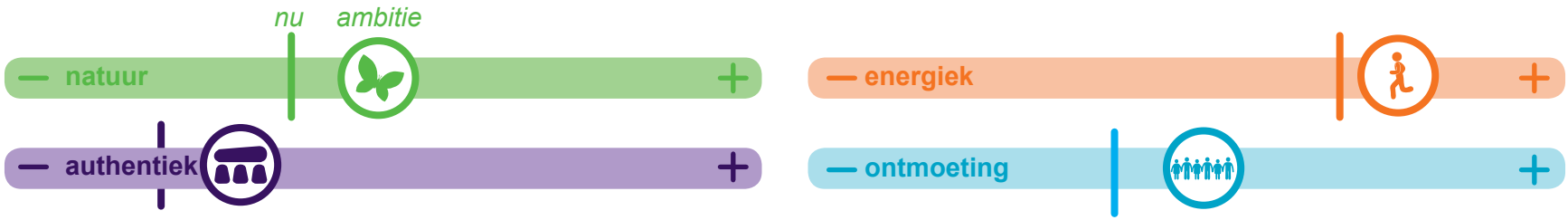
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.16 Wapserveen

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

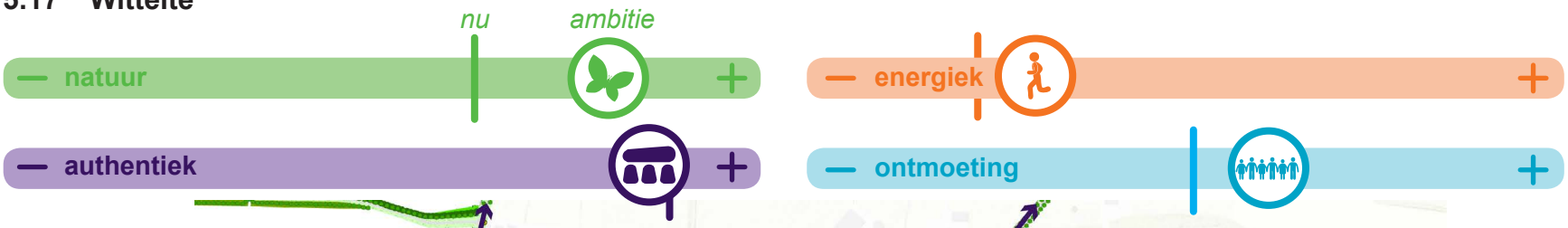
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

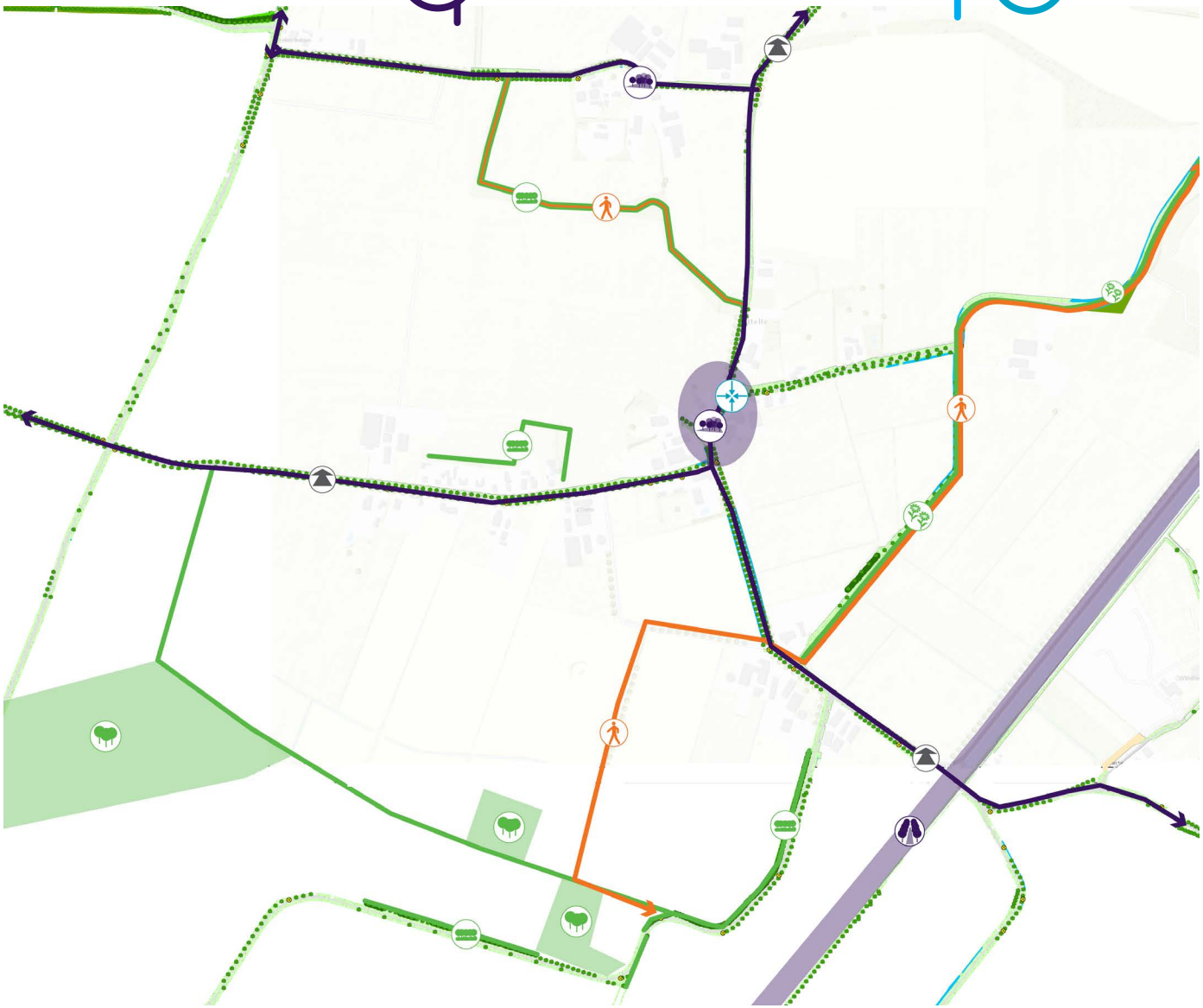
Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.17 Wittelte

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

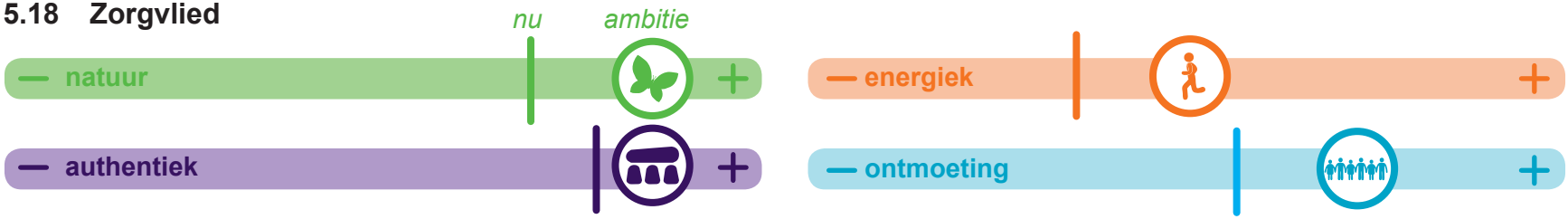
Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

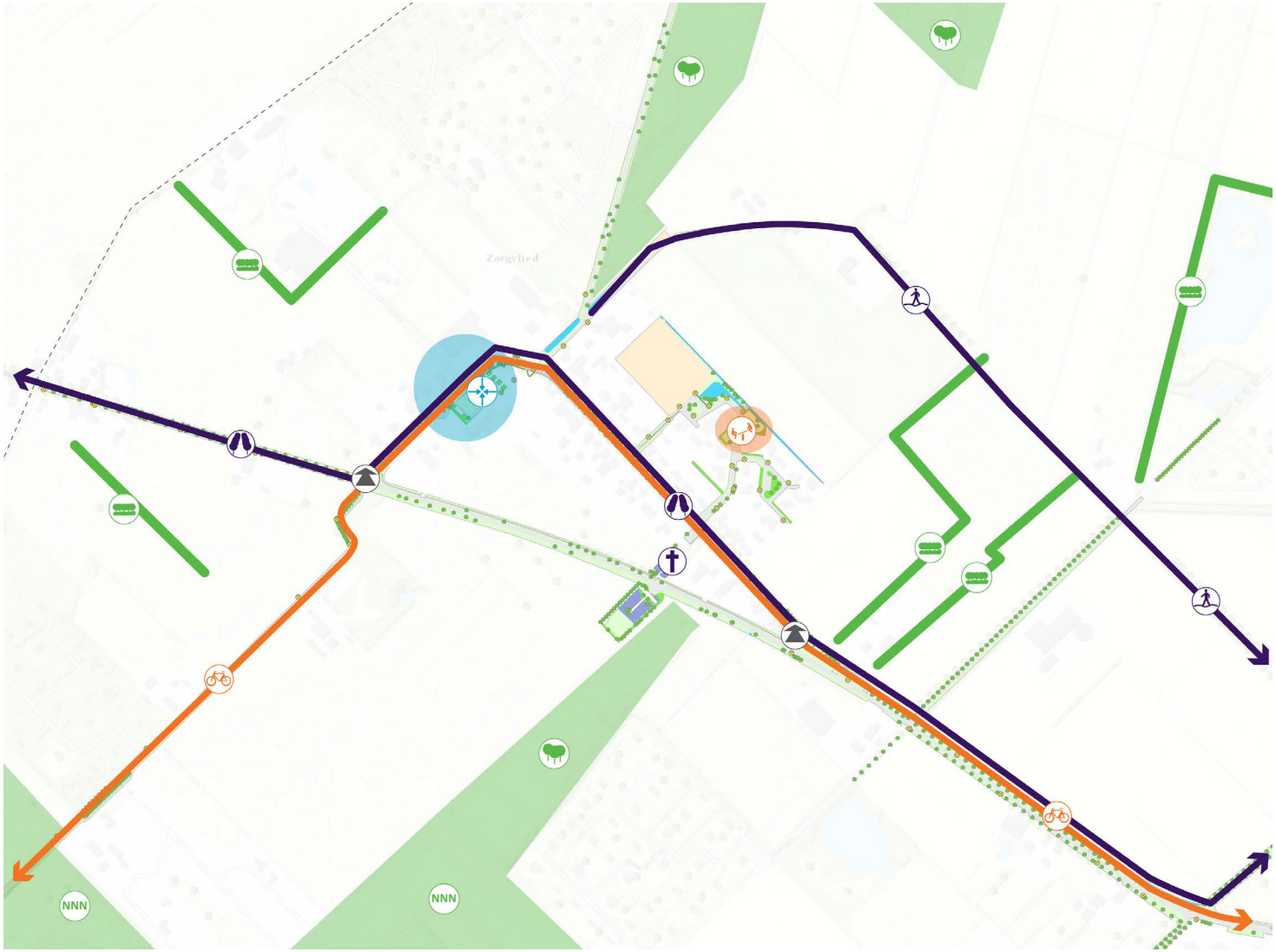
Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

5.18 Zorgvlied

Natuur
- Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000
- Houtwal
- Ecologische berm
- Park of plantsoen
- Bosschage
- Groene dorpsrand

Authentiek
- Brink
- Historische weg
- Historisch element
- Weide in dorp
- Molen
- Historisch waardevol gebied
- Historische begraafplaats
- Zandpad

Energiek
- Ommetje
- Speelplek
- Sportpark
- Wandelroute
- Fietsroute
- Schaatsbaan
- Seniorenroute
- Toeristisch knooppunt

Ontmoeting
- Centrale plek of plein
- Picknickplek
- Nabij voorzieningen en winkels
- Evenemententerrein
- Dorpsentree (accent)

Zie bijlage IV voor een uitleg van de legenda

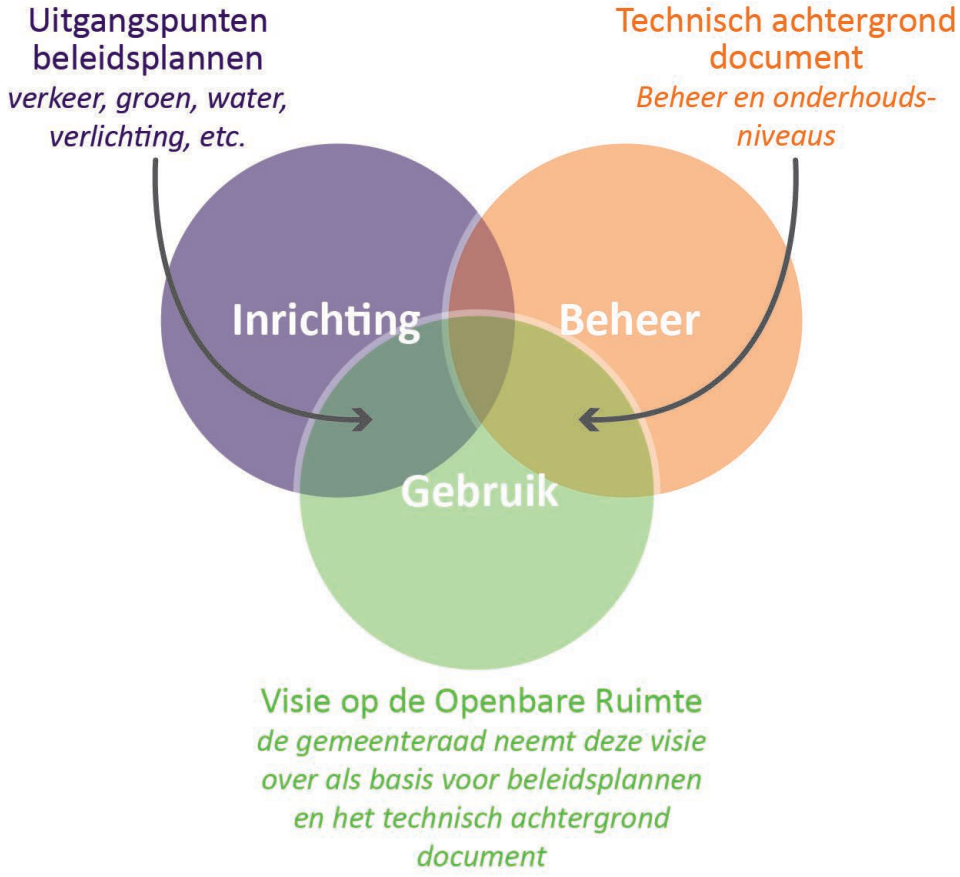
6. Vervolgstappen

De visie op de openbare ruimte is niet langer beschreven in technische termen, maar in termen van waarden en beleving van de inwoners zelf. Het mooie van deze visie is dat alle dorpen er in voorkomen en ook bijna alle dorpen hebben meegedaan aan de totstandkoming van de visie, die daarmee hun visie is geworden.

Deze visie zal worden voorgelegd aan de gemeenteraad: zo kijken de inwoners van Westerveld tegen de openbare ruimte aan. De gemeenteraad zal worden voorgesteld om de visie over te nemen als leidraad voor de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Zoals het schema hiernaast laat zien zal de visie beleidsmatig op twee manieren worden uitgewerkt:

- In uitgangspunten voor beleidsplannen. De visie is de kapstok voor het beleid van alle disciplines in de openbare ruimte: water, groen, riolering, verkeer, et cetera.
- In een technisch achtergronddocument waarin staat welk beheer op welke plek wordt uitgevoerd. Door de vaststelling van onderscheidende waarden per dorp (hoofdstuk 5 van deze visie), kan hier nu nuancering aangebracht worden. Niet meer overal hetzelfde, zoals op basis van het oude KOR, maar accenten op basis van deze visie. Deze accenten zijn ook in de expedities al besproken en worden nader uitgewerkt.

Daarnaast gaat de gemeente Westerveld door met het stimuleren van de dorpskracht en alle projecten die daaruit voort komen. De uitgangpunten hiervoor staan beschreven in de beleidsnotitie *Zo Buiten, Zo Binnen* (2016). De uitvoering van de visie op de openbare ruimte vindt plaats op dorpse schaal. Hierbij is het belangrijk om dit, net als bij deze visie, op te pakken met de inwoners en belangenverenigingen in Westerveld. Hierbij

wordt extra aandacht besteedt aan het betrekken van een doelgroepen die niet automatisch naar een bewonersbijeenkomst gaan (kinderen, jong volwassenen, tieners, mensen met een (fysieke) beperking. Door het betrekken van deze doelgroepen ontstaat een representatieve afspiegeling van de inwoners van Westerveld.

Samen met de inwoners en belangenverenigingen werkt de gemeente Westerveld zo aan een openbare ruimte waarin de gebruiker centraal staat.

Bijlagen

Bijlage I
Deelnemerslijst organisaties aan expedities

Aan de expeditiebijeenkomsten hebben in het totaal 52 vertegenwoordigers deelgenomen van de volgende belangengroepen:

Groep 1: Diever, Dieverbrug, Geeuwenbrug, Zorgvlied, Wapse, Wittelte en omgeving:
Dorpsvereniging Wittelte, Boermarke Wittelte, Dorpskracht Geeuwenbrug, Dorpsbelang Diever, Historische vereniging gemeente Diever, Werkgroep ZW-O, Historische vereniging, Begrafenisvereniging, Buurtvereniging Kasteel, Buurtvereniging Kasteel- Dwarsdrift, Buurtvereniging Peperstraat, Wijkagent Diever, Plaatselijk Belang Zorgvlied, Wateren en Oude Willem, Vereniging Park Midzomer.

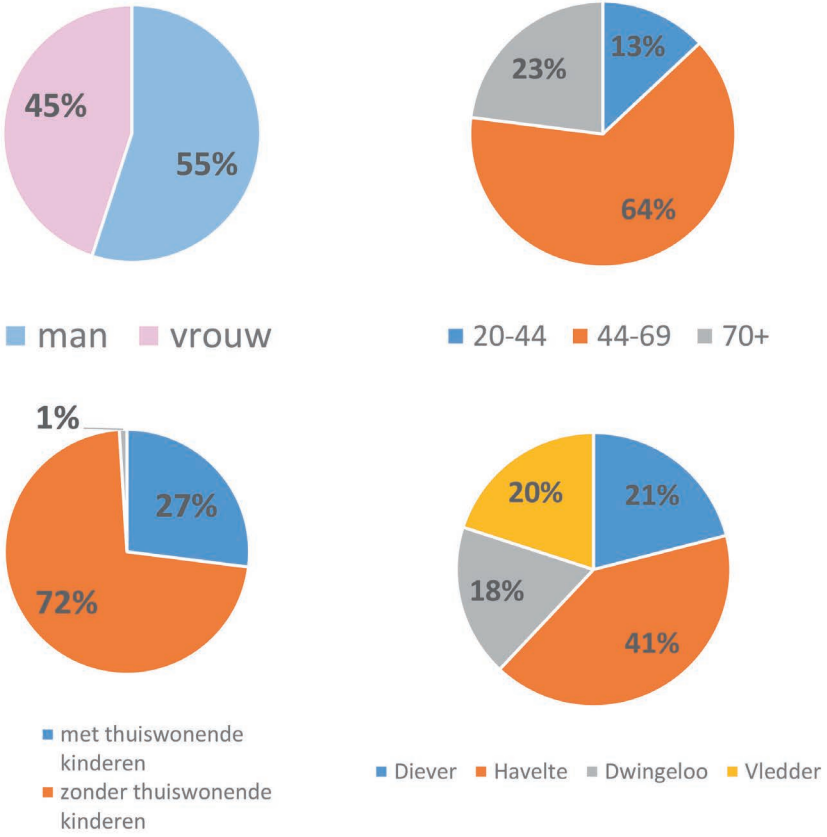
Groep 2: Havelte, Darp, Uffelte, Wapserveen en omgeving:
Staatsbosbeheer, Dorpsgemeenschap Uffelte, Boermarke Wapserveen, Dorpsgemeenschap Wapserveen, Welzijn MensenWerk, Dorpsgemeenschap Havelte, Wijkagent Havelte, Historische vereniging Havelte e.o., Begrafenisvereniging Uffelte.

Groep III: Dwingeloo, Lhee, Lheebroek, Eemster en omgeving:
Dorpsbelang Dwingeloo, Horecaondernemer, GPW, Ondernemersvereninging Dwingeloo, LTO, Wijkagent Dwingeloo, Buurtvereniging Brink, de Teej (Eemster), NLTO.

Vledder, Vledderveen, Wilhelminaoord. Frederiksoord, Doldersum en omgeving
Visiegroep Dorpslandschap e.o., Plaatselijk zorgbelang, Kunstproeverij, Plaatselijkbelang Vledderveen, Werktuigvereniging, St. Maatschappij van Weldadigheid, TLO Westerveld, Wijkagent Vledder, Uitvaartvereniging Frederiksoord, IVN, Stichting Aktiviteiten Vledder, Dorpsgemeenschap Frederiksoord & Wilhelminaoord, Dorpsbelang Vledder.

Bijlage II Samenvatting van de resultaten van de enquête over de openbare ruimte

Respondenten

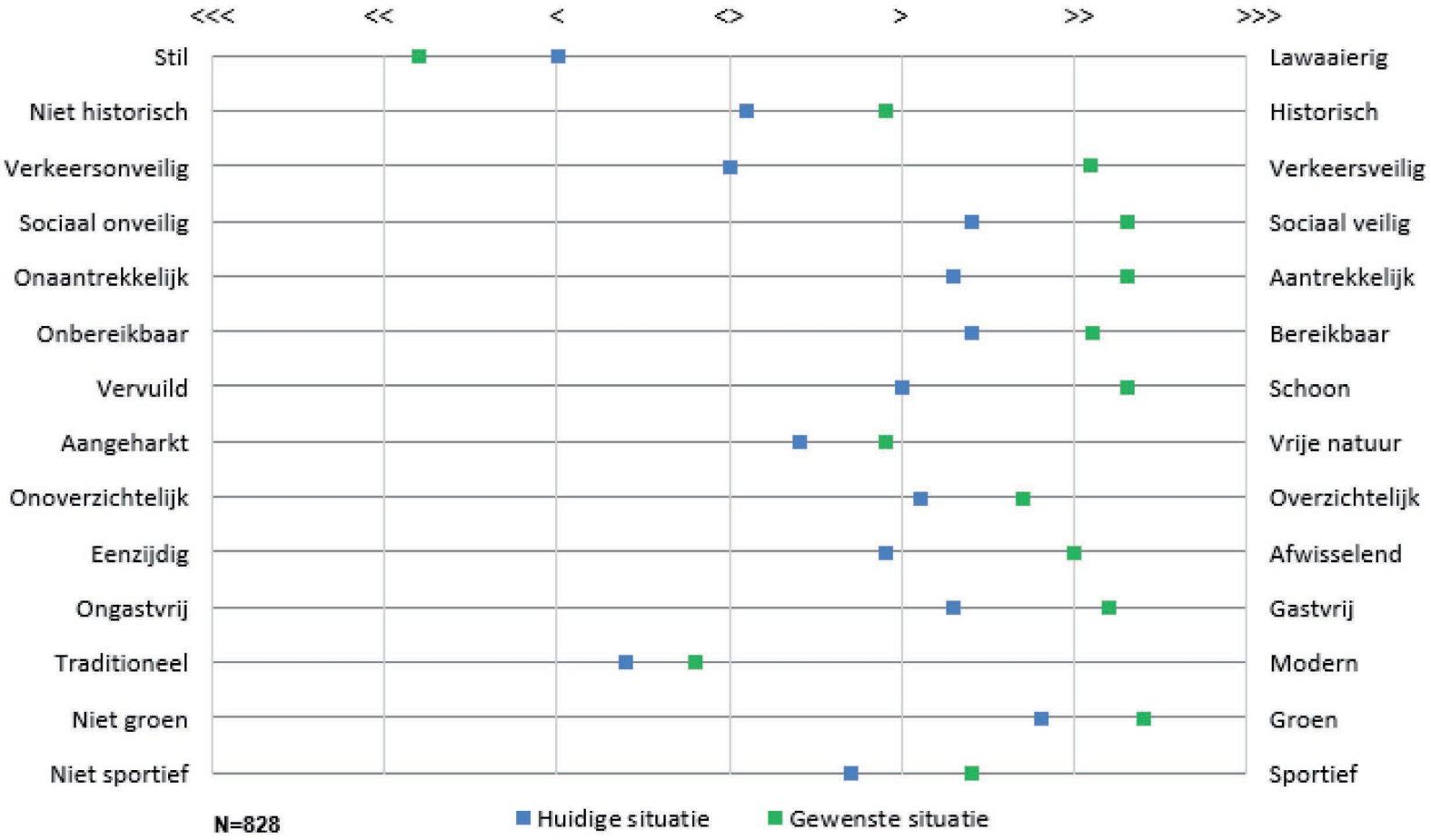

Wat zou u absoluut willen behouden in de openbare ruimte in uw directe leefomgeving?

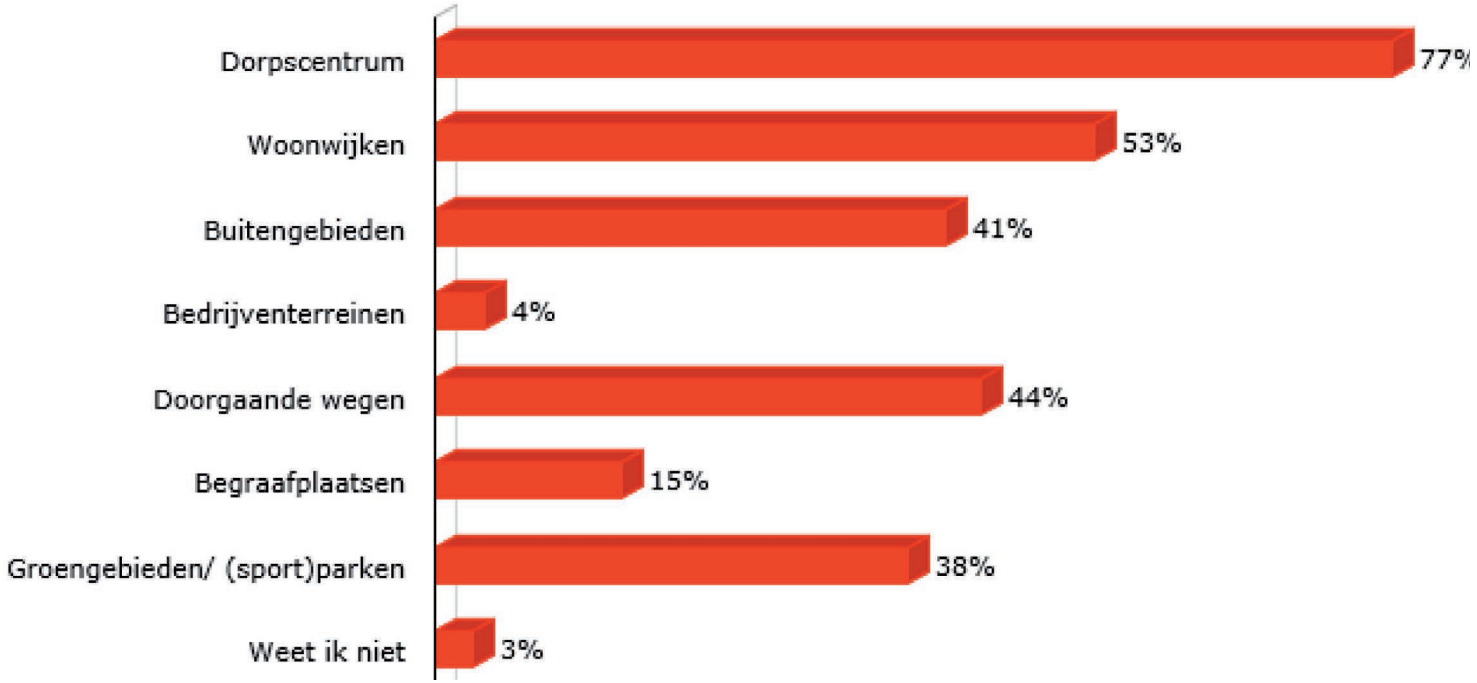

Wat zou u graag willen veranderen in de openbare ruimte in uw directe leefomgeving?

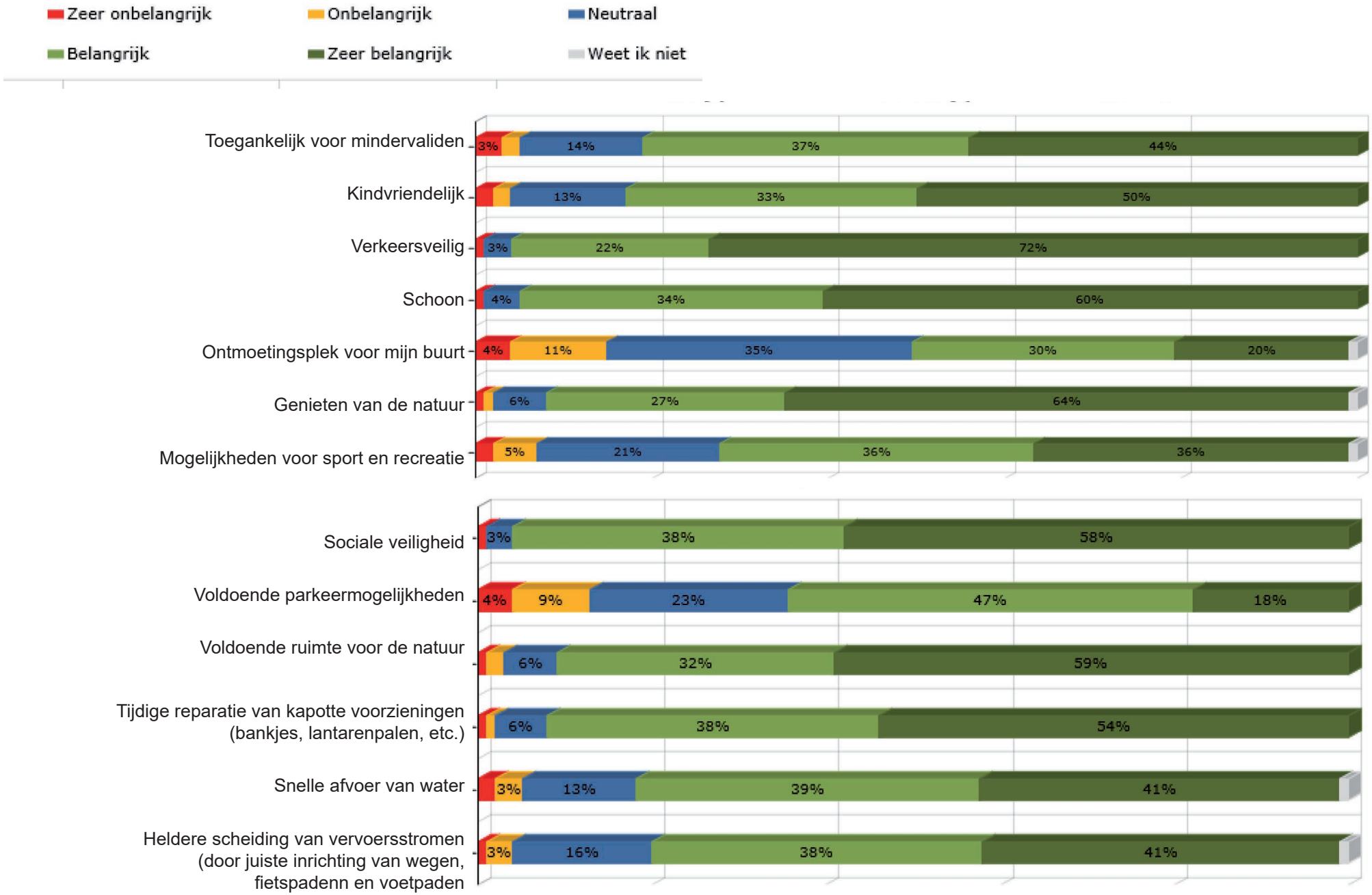
Kunt u voor elke onderstaande tegenstelling aangeven wat u nu het meest van toepassing vindt op de openbare ruimte in u directe leefomgeving/ voor u de gewenste situatie zou zijn voor de openbare ruimte in uw directe leefomgeving?

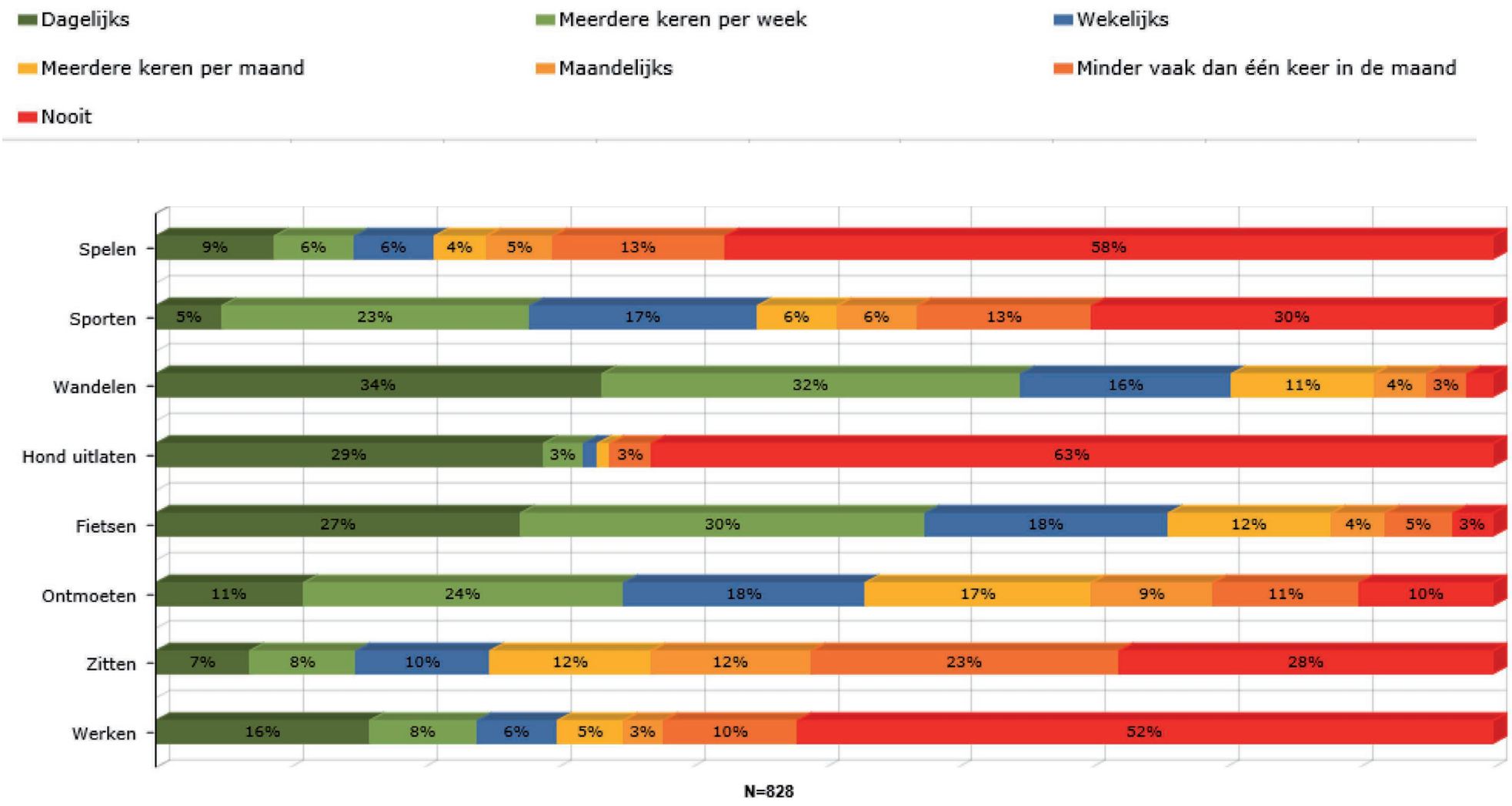
Aan welk(e) gebied(en) moet de gemeente, wat betreft onderhoud, volgens u de meeste prioriteit geven?

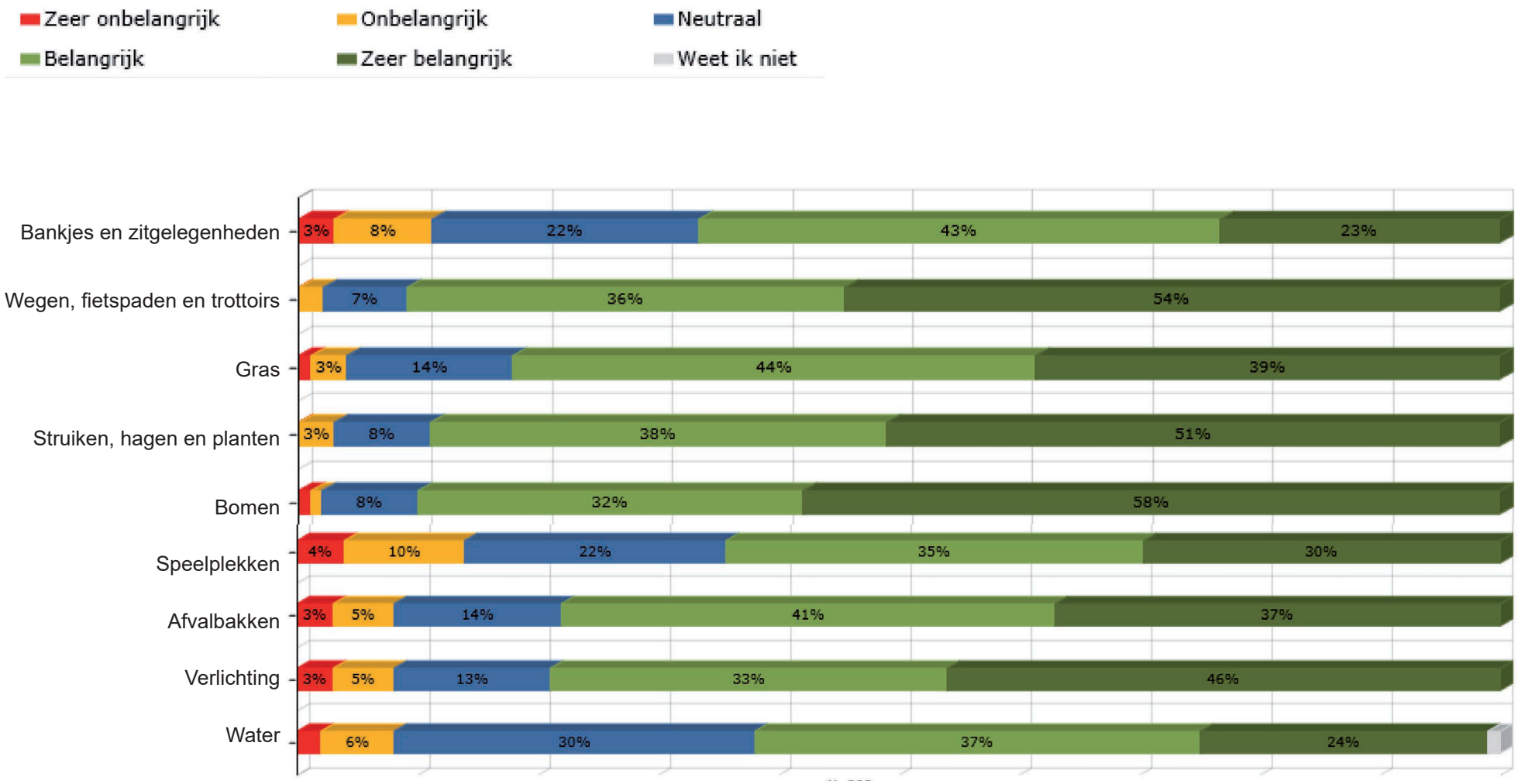
Hoe belangrijk vindt u de onderstaande eigenschappen voor de openbare ruimte in uw directe leefomgeving?

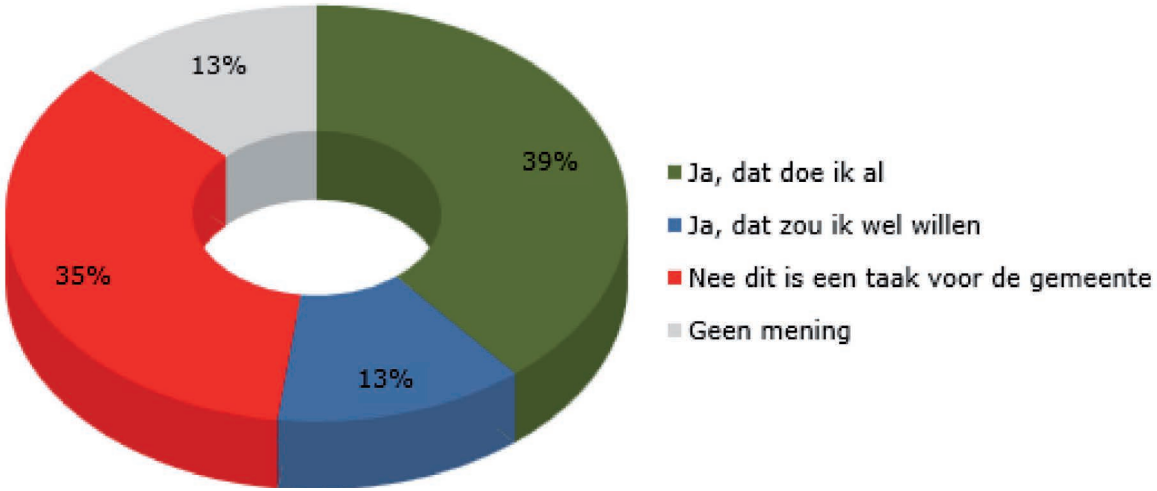
Kunt u aangeven hoe vaak u de onderstaande activiteiten in de openbare ruimte doet?

Kunt u voor de onderstaande voorzieningen aangeven hoe belangrijk u deze vindt voor uw wijk?

Zou u zelf mee willen helpen bij het onderhouden van de openbare ruimte?

Kunt u de onderstaande aspecten van de openbare ruimte in uw directe leefomgeving beoordelen met een rapportcijfer?

*Gemiddelde rapportcijfers naar geslacht, leeftijd, gezinssituatie en dorpskern.**

		Geslacht		*Leeftijd*			*Gezinssituatie*			*Dorpskern*			
	Totaal	**Man**	**Vrouw**	**20-44 jaar**	**45-69 jaar**	**70 jaar en ouder**	**Met thuiswonende kinderen**	**Zonder thuiswonende kinderen**	**Anders**	**Diever**	**Havelte**	**Dwingeloo**	**Vledder**
Huidige inrichting	6,9	6,8	6,9	6,7	6,9	6,9	6,6	7,0	7,2	6,9	6,8	6,7	7,1
N	**822**	**452**	**370**	**110**	**524**	**188**	**224**	**590**	**8**	**169**	**337**	**149**	**167**
Huidige beheer	6,1	6,1	6,1	6,0	6,2	6,2	6,0	6,2	6,6	6,1	6,0	6,0	6,3
N	**816**	**449**	**367**	**111**	**519**	**186**	**224**	**584**	**8**	**170**	**331**	**148**	**167**

**Grijs gearceerde groepen antwoorden significant afwijkend (one-way ANOVA), rode cijfers (N) zijn indicatief.*

Bijlage III: het Westerveldse landschap

Ontstaansgeschiedenis

Natuurlijke ondergrond

Het landschap in de gemeente Westerveld is het resultaat van een voortdurende wisselwerking van natuurlijke processen en talloze menselijke ingrepen. Van grote betekenis voor de vorming van het landschap van de gemeente Westerveld was de periode vanaf de voorlaatste ijstijd, 200 miljoen jaar geleden. In deze periode, het Saalien, was heel Drenthe bedekt met landijs. Dit ijs voerde aan de onderzijde veel keien, zand en leem mee en stuwde zo op verschillende plekken de bodem op. Aan het eind van het Saalien werden in dit keileemgebied, beter bekend als het Drents Plateau, smeltwaterdalen gevormd. Het huidige beekdalensysteem in Westerveld is hier het gevolg van.

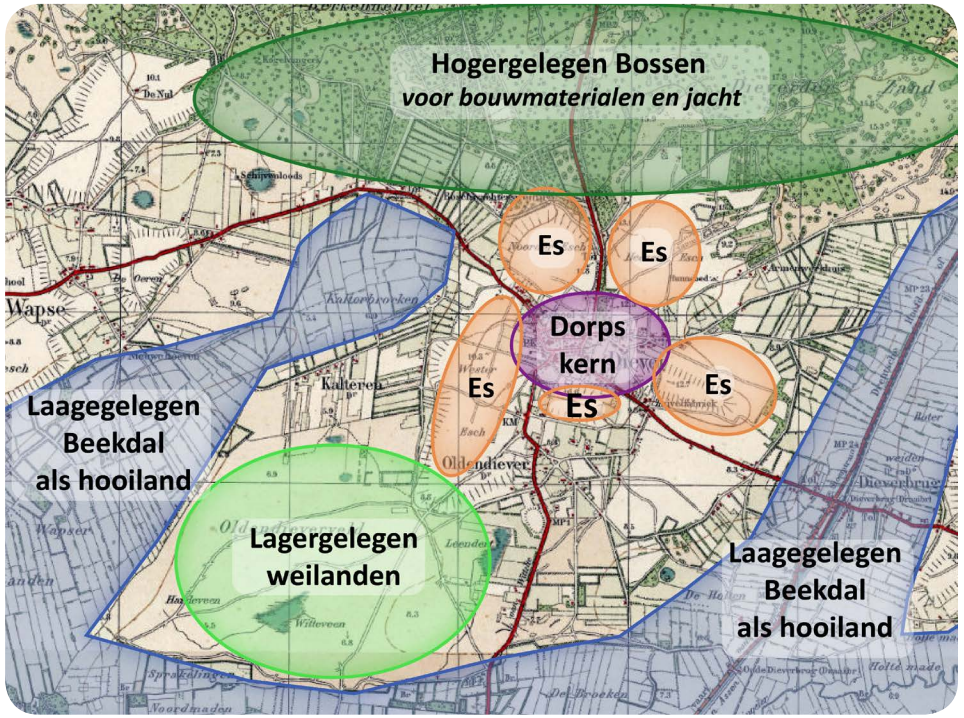
Na de ijstijd werd het klimaat warmer. Als gevolg van het smelten van de ijskappen nam het verval van de beken op het Drents plateau sterk af. Dit zorgde voor een slechte afwatering waardoor veengroei plaatsvond op de dekzandplateau's (arm hoogveen) en in de beekdalen (voedselrijk laagveen). Vanaf de Middeleeuwen kreeg de wind weer vat op de stuifgevoelige dekzanden. Daardoor zijn verspreid in de gemeente stuifzanden ontstaan.

De ingebruikname door de mens

Bij het in gebruik nemen van de gronden heeft de mens ingespeeld op de natuurlijke omstandigheden. Het reliëf en de waterhuishouding waren sturende elementen bij het eerste gebruik en de eerste bewoning van het gebied. De bewoning vond plaats op de meest gunstige plaatsen: op de hellingen, gericht op de beekdalen (zie afbeelding hiernaast). Zo hadden de bewoners beschikking over hoger en lager gelegen gronden. De hogere gronden kregen een functie als bouwland, de essen. De lagere gronden werden gebruikt als hooi- en weiland. Het bos leverde bouwmateriaal en brandhout en diende als jachtgebied. Op de woeste gronden of heidevelden werden de schapen geweid. De schapen waren vooral van belang als mestleveranciers van de essen die rondom de dorpen lagen (zie kaartje hiernaast). Daarnaast werden van de heide strooisel en plaggen gehaald. Door de eeuwenlange toevoer van mest en plaggen zijn de essen veelal hoger komen te liggen dan de omgeving. De hooilanden lagen meestal vlak langs de beken en waterlopen en bestonden uit kleine, grillig gevormde percelen. Hoger op de helling van het beekdal lagen de weidegronden. Als veekering werden houtwallen aangelegd.

Nieuwe ontwikkelingen

Gedurende de laatste honderd jaar kreeg de mens meer technische mogelijkheden om de grond landbouwkundig intensiever te gaan gebruiken. Daarnaast heeft de laatste honderd jaar een trend plaatsgevonden van een groeiende bevolking en industrialisering. Hierdoor zijn de dorpen sterk gegroeid. Dit had als gevolg dat de beschreven oorspronkelijke samenhang tussen de natuurlijke ondergrond van het gebied (reliëf, bodem en water) en het daarop aangepaste kleinschalige en extensieve gebruik door de mens, in de loop der tijd minder hecht geworden.

Voorbeeld van de verschillende landschapstypen in de omgeving van Diever omstreeks 1920.

Westerveldse landschappen

Essen

Het belangrijkste kenmerk van de essen is de openheid en hogere ligging ten opzichte van de omgeving. Bebouwing en beplanting ontbreken dan ook meestal op deze essen. De essen worden begrensd door houtwallen en bosrestanten. Veel essen zijn nog steeds in gebruik als bouwland.

Veldgronden

Veldgronden die nooit zijn ontgonnen zijn voornamelijk natuurgebieden. Ook hier is nauwelijks bebouwing aanwezig. Deze hoger gelegen gronden zijn op te delen in open heidegebieden en gesloten en strak verkavelde bosgebieden van loof- en naaldhout. In beide gebieden komen vennen voor.

Veldontginningen

Veldgronden die wel zijn ontgonnen staan bekend als veldontginnningen. Deze zijn overwegend open. Op enkele plaatsen zijn ze verdicht met bosjes, houtwallen en singels. Ze zijn meestal in gebruik als bouw- en grasland met de bebouwing voornamelijk langs ontginningsassen. Het verkavelingspatroon is afhankelijk van ontginning en ruilverkaveling.

Wegdorpenlandschap van hoogveenontginning

In de middeleeuwen is men vanaf de beken het hoogveen in gebruik gaan nemen. Door dit gebruik, in combinatie met de ontwatering, zijn de hoogvenen verteerd waardoor het dekzand weer aan de oppervlakte kwam. Doordat steeds verder vanaf de beek werd ontgonnen nam de behoefte toe om het transport niet langer over het water te doen, maar over land. Dit resulteerde in een weg waarlangs vervolgens de bebouwing werd gesitueerd. Doordat elke boer aan deze weg moest meewerken, maar ook eigen belangen had, zijn wegen ontstaan met allerlei kleine bochten.

Beekdalen

Net als de essen worden de beekdalen gekenmerkt door een grote mate van openheid. Ook hier is nauwelijks bebouwing aanwezig. Wel zorgen houtwallen evenwijdig aan- en dwars op de beekdalranden voor verdichting. De laaggelegen gronden zijn voornamelijk in gebruik als grasland dat verkaveld is in stroken.

Ontginningskoloniën landschap (Maatschappij van Weldadigheid)

Erg bijzonder zijn de koloniën van weldadigheid die op de nominatie staan voor de UNESCO Werelderfgoedlijst. In de 19de eeuw werd een grootschalig plan gerealiseerd om met landbouw de armoede te bestrijden. In Wilhelminaoord en Frederiksoord vonden paupers hun thuis die met landbouw hun geld konden verdienen. Op de voormalige veldgronden is zo een karakteristiek ontginningslandschap ontstaan met gestichten en koloniehuisjes. De strakke, planmatige opzet en de uniforme bebouwing zijn nog goed te herkennen. De omgeving kenmerkt zich door een grote afwisseling tussen open gras- en bouwland en besloten grote bospercelen.

Karakteristieke elementen

Kastanjes (bijv. in Oldendiever)

Rode beuken om belangrijke gebouwen en plekken te markeren

Klinkerwegen in de dorpen en het buitengebied

Driehoekige groene overhoeken nabij een kruising met gras en eiken

Hagen van liguster, esdoorn of haagbeuk

Oude bosjes (bijv. in Havelte en Diever)

Historische bebouwing in een groene setting

Zwerfkeien in de openbare ruimte

Grasbermen van 2 meter breed langs de wegen

Lanen van eiken

Houtwallen

Leilindes

Beplanting aan de randen van de open essen

Beuken (bijv. in Dwingeloo, Oldendiever)

Zandpaden naar het buitengebied (over de essen, in de bossen, etc.)

Historische begraafplaatsen

Molenbiotopen

Dobbes (brandvijvers)

Brinken: grasvelden centraal in het dorp met voornamelijk eiken

Binnenweides in de bebouwde kom

Bijlage IV: toelichting legendaeenheden

	Nationaal Natuur Netwerk/Natura 2000	*Natuurgebied dat als zodanig is vastgelegd in het rijks- en provinciaal beleid.*
	Houtwal	*Afscheiding van (voormalige) agrarische percelen bestaande uit struiken en rijen bomen.*
	Ecologische berm	*Berm waar bij de inrichting en het beheer aandacht wordt besteed aan de natuurwaarde. Uitgangspunten hiervoor worden opgenomen in de Bermbeleidsvisie die momenteel wordt opgesteld.*
	Park of plantsoen	*Openbaar groen met een lokale waarde voor de omliggende buurt vanwege natuur, de groene uitstraling of functie.*
	Bosschage	*Klein bos*
	Groene Dorpsrand	*Groenstrook gelegen tussen dorpen en het buitengebied vaak beplant met opgaand groen.*
	Brink	*Van oorsprong een plek waar het vee werd verzameld om als kudde naar de weiden te gaan. De brinken waren/zijn beplant met eiken, de randen voorzien van ondiepe greppels en in soms was/is een drinkplek voor het vee aanwezig (dobbe).*
	Historische weg	*Hoofdweg die ook al aanwezig was omstreeks 1900. Nu vaak voorzien van laanbeplanting in een grasberm, klinkerverharding en /of kleine greppeltjes.*
	Historische element	*Bouwwerk met een monumentale status en/of een bijzondere historisch betekenis.*
	Weide in dorp	*Weide gelegen binnen de grenzen van de bebouwde kom met een argarische functie. Zorgt voor openheid in het dorp.*
	Molen	*Geen toelichting nodig*
	Historisch waardevol gebied	*Gebieden die door het Rijk zijn aangewezen als stads- of dorpsgezicht en/of zijn bepaald als zodanig door de belangenorganisaties tijdens de expedities.*
	Historische begraafplaats	*Begraafplaats die ook al aanwezig was omstreeks 1900*
	Historisch zandpad	*Zandpad dat ook al aanwezig was omstreeks 1900*

	Ommetje	*Wandelpad dat de dorpskern dat de mogelijkheid geeft tot het maken van een rondje in of om het dorp*
	Speelplek	*Plek met ruimte voor kinderen om te spelen. Dit kan een speeltuin zijn maar dit ook een informele speelplek.*
	Sportpark	*Eén of meerdere sportvelden met voorzieningen.*
	Wandelroute	*Een wandelpad dat deel uitmaakt van een route die is bepaald door het TIP of een andere toeristische organisatie.*
	Fietsroute	*Fietsroute die deel uitmaakt van het landelijke fietsknooppunten netwerk en/of (toeristisch) belangrijke gebieden met elkaar verbindt.*
	Schaatsbaan	*Weiland dat in de winter onder water kan worden gezet om ijs te laten ontstaan zodat hier geschaatst kan worden.*
	Seniorenroute	*Routes die woon-zorgcomplexen verbinden met de omliggende voorzieningen. Op deze routes zijn de paden en voorzieningen afgestemd op de wensen van de oudere doelgroep.*
	Toeristisch knooppunt	*Plek waar verschillende toeristische routes samenkomen en/of een belangrijke toeristische attractie aanwezig is.*
	Centrale plek of plein	*Openbare ruimte die centraal gelegen is op een kruispunt van hoofdwegen en waar ruimte is voor ontmoeting.*
	Picknickplek	*Plek waar een picknicktafel aanwezig is in de openbare ruimte.*
	Nabij voorzieningen en winkels	*Openbare ruimte in de directe omgeving van winkels of voorzieningen.*
	Evenemententerrein	*Weiland in of nabij een dorp dat wordt gebruikt voor evenementen en/of festiviteiten.*
	Dorpsentree (accent)	*Markante plek waar mensen via een hoofdweg de bebouwde kom van een dorp binnen komen rijden.*

BrinQ

Kwaliteitsplan Openbare Ruimte
Gemeente Westerveld

GemeenteWesterveld